CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library
S.D.P.B.
Coll. No. 681

Title Gītārtha-bodhinī

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 681 Subject : Puranic lit.

Title : Gitartha-bodhini

Author : Vamana Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 9.3" by 6.3" Extent : 34 foll.

Language : Marathi Script : Devanagari

Remarks : —

श्रीगणेशायनमः॥ ॥सकलक्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्वायपरमपुरुषायश्रीवासुदेवायन
मः॥ ॥वामन॥ ॥पूर्वाध्यायींवासुदेवेंसगुणोपासनापर॥वर्णिलेंकींअन
न्येंचियोगेंनेभजतीमज॥१॥संसारसागरींत्यांचाहोतोंउध्दारणारमी॥अतिसत्व
रकींमाझ्यात्यांसविश्वासयेरिती॥२॥अव्यक्तोपासकांमाझ्यानसेविश्वासयास्तव॥
नेकष्टतीभावऐसानसेवैषम्यईश्वरीं॥३॥कल्पवृक्षासिजोजैसेंमागेतैसेंचितोतया
॥फळदेत्यांतवैषम्यनसेयेरितिईश्वरीं॥४॥अनन्ययोगेंचतरीजोमीसगुणत्यामला
॥भजतूंहीह्मणुनियांयाभावेंहरिबोलिला॥५॥कींमद्रूपींमनधरीमनसंकल्परू
पतें॥रूपेंचरित्रेंहींमाझींमनेंकरुनिआठवी॥६॥आणिमाझ्यास्वरूपींतूंनिजबु
ध्दिप्रवेशवी॥बुध्दिशब्देंचित्तघ्यावेंकींस्वरूपींहिजेंनिघे॥७॥माझेचिठाईंमनतूं
धरीबुध्दिप्रवेशवी॥याअर्थाचाभावऐसाकींभजेदोंपरीमज॥८॥सगुणाचेंभज
नतूंकरिशीपरिनिर्गुणीं॥नथ्यारेचित्ततरितूंअभ्यासकरिनिर्गुणीं॥९॥अभ्यास
हीनकरवेनरिनिष्कामहोइनतूं॥मदर्पणकरीतेंहिनठाकेतुजजेधवां॥१०॥सर्व
कर्मफलत्यागकरीतूंचित्तनिग्रहें॥ह्मणिजेटाकितूंकर्मेंआणिकर्मफळांसही॥

११॥ भावकींसर्वहीधर्मटाकोनिसुखनिस्पृह ॥ होउंनियांभजमजजगदात्मत्व
१ दृष्टीनें॥१२॥ कर्मसाध्यसुखेंतोंचकर्माचीबोलिजेफळें॥ तस्मात्कर्मफळत्यागें
वासनात्यागसूचिला ॥१३॥ स्वर्गादिकफळत्यागह्मणावातरिकर्मचि॥ नकरीया
सतींकैंचींफळेंकींत्यागहाकरीं ॥१४॥ कर्मेंकरोनिकर्माचाफळत्यागोपदेशहा॥
ह्मणावातरिहाअर्थपूर्वश्लोकींचबोलिला ॥१५॥ कींअभ्यासनव्हेतेव्हांमत्कर्मप
रहोयतूं॥ मत्कर्मह्मणिजेजेव्हांनिष्कामत्वेंमदर्पित ॥१६॥ याश्लोकींबोलतोंकीं
तेंनठाकेजरिअर्जुना॥ सर्वकर्मफळत्यागकरीहोऊनिआश्रित ॥१७॥ यालागीं
त्यागकर्माचायेथेंबोलुनिहीपुन्हा॥ फळाचात्यागबोलोनीवासनात्यागसूचिला
॥१८॥ कर्मेंचटाकीह्मणतांफळत्यागवदेलकां॥ तस्मात्फळत्यागशब्देंवासना
त्यागसूचिला॥१९॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज॥ बोलेलऐसेंअंतीं
हीअध्यायींअठरावियां॥२०॥ येथेंत्यागींफळत्यागेंवासनात्यागसूचिला ॥
कींजोंहावासनाबंधतोंवरीविधिकिंकर॥२१॥ नित्यकर्मनयेटाकूंजोबाह्यसुख १
वासना॥ कर्मत्यागफळत्यागदोन्हीयास्तवबोलिला॥२२॥ फळशब्देंजरिसुख

गी० सुखत्यागचिबोलिला॥ ह्मणावेंतरिटाकावेसर्वभोगसुखप्रद॥२३॥ तेव्हां अ०
प्रारब्धकर्माचाक्षयभोगाविणेंनसे॥ नबोलवेत्यागतोहीवासनात्यागमात्रहा॥ १३
२४॥ नप्रार्थितांजसींदुःखेंसुखेंहीप्राप्तयेरिती॥ मानूनिभोगइच्छीनावासना
त्यागयेरिती॥२५॥ तस्मात्कर्मफळत्यागह्मणिजेकर्मआणिखी॥ कर्माचेंफळजें
बाह्यफळतद्वासनात्यजी॥२६॥ आतांमत्कर्मह्मणिजेएकादश्यादिकेंव्रतें॥ तेंहीं
नटाकितिजेव्हांनित्यकर्मेंचितूंकरी॥२७॥ याभावेंबोलतोकृष्णकींतेंकर्मकरोनि
यां॥ सर्वकर्मफळत्यागकरीश्लोकार्थहाहरी॥२८॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणतांस्वधर्म
त्यागबोलिला॥ तद्भावींपुन्हात्यालास्वधर्मकरूंसांगतो॥२९॥ तरितेंकायकठि
णहेंसोपेंकायत्याहुनी॥ कींतेंनकरवेतेव्हांहेंकरूंसांगतोहरी॥३०॥ आणिमत्क
र्मह्मणवांनित्याचात्यागबोलिला॥ ह्मणावीतरिजींनित्येंत्याचींचनव्हतीकशीं॥
३१॥ येमेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठंतिमानवाः॥ ऐसेंतृतीयअध्यायींबोलिलाश्री
हरीचहा॥३२॥ विष्णुव्रतेंचिकरणेंतेंमाझेंमतआणिखीं॥ नित्यकर्मनतेंमाझें
मतहेंतोंनबोलिला॥३३॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणिजेनिष्कामेंईश्वरार्पित॥ यामध्यें

२ आटलींसर्वकर्मेंविष्णुव्रतांसही॥३४॥आतांजींलौकिकेंकर्मेंनफलत्यागलो
लिला॥ह्मणालतरिमत्कर्मह्मणतांसर्वत्यागहे॥३५॥यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्रलो
कोयंकर्मबंधनः॥ऐसातृतीयअध्यायींकेलानिर्णयमाधवें॥३६॥कींयज्ञमी
विष्णुमाझेंकर्मयज्ञार्थकर्मतें॥त्याविगळींसर्वकर्मेंबंधकेंह्मणऊनियां॥३७
॥तेव्हांमत्कर्मपरमहोयतूंह्मणऊनिजें॥बोलिलात्यांतहीसर्वकर्मेंलौकिकआ
टलीं॥३८॥मत्कर्मह्मणिजेकर्मेंमदर्पणकरीअसा॥भावकींतेंचिअर्पीनातरी
मत्कर्मतेंनव्हे॥३९॥त्यांनहीलौकिकेंकर्मेंठेवोनिबदलाजरीं॥काहींबंधक
ठेऊनीबोलिलानघडेअसें॥४०॥उगातोत्यागनघडेईश्वरींअर्पिल्याविणें॥
विषभक्षूनिमरणत्यागीतरिमरेचिनो॥४१॥वैद्याचियाकरिंदिल्हाबचनाग
करीरस॥ईश्वरींअर्पिलींकर्मेंहोतीमोक्षासकारण॥४२॥यालागिमत्कर्मप
रहोयतूंबोलिलाहरी॥लौकिकेंवैदिकेंविष्णुव्रतेंत्यांतचिआटलीं॥४३॥आ
तांतेंहीनकरवेमत्कर्मतरिअर्जुना॥सर्वकर्मफलत्यागकरीतूंह्मणतोहरी॥ २
४४॥कींकर्मेंसर्वहीटाकींआणिकर्मफळेंसरवें॥ह्मणिजेकर्मसाध्याचीसुख

गी० चीटाकिंवासना॥४५॥नरिकर्माचियात्यागेंप्रत्यवायाख्यबंधनें॥ज्यासतोवासना अ०
त्यागकरीहिनरितोवृथा॥४६॥ऐसेंह्मणालतरिहेंआत्मज्ञाननसेतया॥अज्ञाज १८
नाचीवार्ताहीयाप्रसंगांतनादळे॥४७॥आत्मज्ञासहिजोकाहींवासनाशेषतोंव
री॥कर्मत्यागेंप्रत्यवायवासनात्यागयास्तव॥४८॥मागेंतृतीयअध्यायींकर्मा
चात्यागनिंदितां॥तेथेंअसंगजोज्ञानीतोकर्मातीतबोलिला॥४९॥यस्त्वात्मरति
रेवस्यादात्मतृप्तश्चमानवः॥आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते॥५०॥आ
त्मर्तीचजयाप्रीतीतृप्तिसंतोषत्यांतची॥अनन्यत्रअसाज्ञानीत्यालाकर्तव्यतान
से॥५१॥सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज॥ह्मणोनिअंतींगीतेच्याबोलेल
श्रीहरीअसें॥५२॥तोहीजेवासनात्यागीज्ञानीत्यालाचितोविधी॥जोंवरीवा
सनायुक्तज्ञानीहिविधिकिंकर॥५३॥अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशु
चः॥यावाक्येंतोनव्हेज्ञानीह्मणालतरिआइका॥५४॥पापापासूनिमीतूतें=
सोडवीनह्मणोनिजें॥बोलिलापापशब्देंत्यासंचितक्षयसूचिला॥५५॥पूर्वोक्त
नासतीपापेंपुढिल्यालिप्तहोइना॥ज्ञानजाल्यावरीऐसेंब्रह्मसूत्रींअसेस्फुट॥

५६॥ ॥ब्रह्मसूत्र॥ ॥तदधिगमेंउत्तरपूर्वाघयोरश्लेषविनाशौ॥ ॥पुंण्यही
३ पापहीलोहशृंखलाहेमशृंखला॥५७॥दोन्हींहीबंधकेंतस्मात्पुण्यहीपापभा
वहा॥यालागिअर्जुनज्ञानीकर्मत्यागह्मणूनियां॥५८॥शेवटींत्यासबोलिलये
थेंहीबोलतोअसा॥५८॥ह्मणालत्यागकर्मांचाबोलिलाजरिअर्जुना॥युद्धींकां
मागुताकृष्णेंयोजिलातरिआइका॥५९॥स्वभावजेनकौंतेयनिबद्धःस्वेनकर्म
णा॥याश्लोकींयुद्धराज्यादीत्यांचेंप्रारब्धसूचिलें॥६०॥प्रारब्धकर्मजेंत्याचाक्ष
यभोगेंचबोलिला॥यालागींअर्जुनेंयुद्धकरोनीराज्यभोगिलें॥६१॥आतांआ
सज्ञहाजेव्हांयालाहीपायिऱ्याअज्ञा॥उंचनीचवदेकांहोह्मणालतरिआइका॥
६२॥आत्मत्वकळणेंमात्रनव्हेस्थितिसकारण॥तेंदेवगुरुसेवेनेंपूर्वाध्यायींनि
रूपिलें॥६३॥आत्मैक्यभक्तिनेंदेवाभजेआणिकनिर्गुणीं॥मनयोजीअसायो
गीशीघ्रसिद्धीसपावतो॥६४॥बोलिलातेंचभगवान्कींभजेंसगुणामज॥आ
णियोगेंअनन्येंचीनिर्गुणत्वेंभजेमज॥६५॥निर्गुणींचित्तथारेनातरिअभ्यास ३
तूंकरीं॥नव्हेअभ्यासतरितूंकर्मयोगचिआचर॥६६॥तेंहीनव्हेतरीत्यागींक

गी० र्मआणिकवासना॥परिआश्रितहोत्साताकर्मांचात्यागतूंकरीं॥६७॥भावकीं अ०
सत्यचैतन्यसाचाधरुनिआश्रय॥टाकूनिवासनातेव्हांकर्मांचात्यागतूंकरीं॥६८ १२
॥ह्मणसीनिर्गुणात्मत्वींनथारेचित्तजेधवां॥होऊंकसाआश्रितमीतेंवरीत्यागही
वृथा॥६९॥तरीमीनवमाध्यायींबोलिलोंतुजलागिकीं॥प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसु
खंकर्तुमव्ययं॥७०॥कींप्रत्यक्षींअनुभवायेआणिसुखसाध्यही॥तेंतूंविश्वा
त्मकध्यानकरींमाझेंधनंजया॥७१॥पटींतंतुघटींमातीजडींचैतन्ययेरिती॥त
यासह्मणणेंज्ञानअभ्यासाहूनितेंबरें॥७२॥समजोनिअसेंत्याचेंध्यानतेंत्या
हूनीबरें॥तेव्हांहात्यागकर्मांचाह्मणूनबोलिलाहरी॥७३॥श्रेयोहिज्ञानमभ्या
सात्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते॥ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरं॥७४॥
अभ्यासाहूनिविश्वात्मज्ञानतेंध्यानत्याहूनी॥श्रेयकर्मफलत्यागममुक्तिजितां
गम॥७५॥याश्लोकाचीसमश्लोकीटीकाहीयेचरीतिची॥पूर्वाध्यायींबोलि
येलीपरिभावार्थयेरिती॥७६॥कींबोलिलोंजोअभ्यासत्याहूनिज्ञानहेंबरें॥
वृत्तीनिरोधणेंकष्टत्याहूनीसुखसाध्यहें॥७७॥ज्ञानशब्देंजडत्यागेंसर्वचैत

न्यजाणणें॥त्याचेंध्यान घडेतेव्हांकर्मत्यागासियोग्यता॥७८॥आत्मासमजणें
हेंचिज्ञानऐसेंप्रसिध्दहें॥हाअर्थनेधवांहोताकींअभ्यासनबोलता॥७९॥आत्मा
आधींसमजलातेव्हांअभ्यासमांडिला॥त्याहूनिआत्माकळणेंश्रेयहेंबोलणेंनव्हे
॥८०॥ज्ञानशब्देंतरिजडजगचैतन्यपाहाणें॥हाकशावरुनीअर्थह्मणालतरिआ
इका॥८१॥मागेंचतुर्थाध्यायांतबोलिलाअर्जुनाप्रती॥तद्विध्दिप्रणिपातेनइ
त्यादिश्लोकदोनहे॥८२॥बोलिलापहिल्याश्लोकींगुरूपसदनक्रमें॥कींतेगुरु
तुतेंपार्थाहेंज्ञानउपदेशिती॥८३॥तेंज्ञानकैसेंह्मणशीतरिमीसांगतोंखुण॥कीं
त्याज्ञानेंआपणांतभूतेंनिःशेषदेखसी॥८४॥ऐसेंदुसरियाश्लोकींबोलिलाय
चकारणें॥ज्ञानकींतेंआत्मयांतजडाभूतांसिपाहणें॥८५॥अनादिपरिभाषा
हीकींजेंनिर्गुणकेवळ॥तेथेंनिरोधवृत्तीचायोगत्यालागिंबोलिजे॥८६॥जड
चैतन्यएकत्वेंहेमाळंकारऐक्यवत्॥ऐसेंजेंपाहाणेंत्यासमहर्षीज्ञानबोलती॥
८७॥दोंश्लोकींयोगवासिष्ठींवसिष्ठहिअसेरिती॥बोलिलाज्ञानशब्दाचा
तेथेंहीअर्थयेरिती॥८८॥ ॥योगवासिष्ठश्लोक॥ ॥द्वौक्रमौचित्तनाशस्य

ययोगोज्ञानंचराघव॥योगोवृत्तिनिरोधोहिज्ञानंसम्यगवेक्षणं॥८९॥असाध्यः
कस्यचिद्योगोज्ञानंकस्यचिदेवच॥प्रकारौद्वौततःसाक्षाज्जगाददपरमःशिवः॥९०
॥ ॥प्रसिध्दयोगवासिष्टींहेदोन्हीश्लोकअर्थही॥हरियेथेंचबोलेलपाहावास
ज्जनींबरा॥९१॥हेदोन्हीचित्तनाशायायोगकींज्ञानराघवा॥निरोधवृत्तिचायो
गज्ञानसम्यक्निरीक्षण॥९२॥असाध्ययोगकोण्हासीज्ञानकोण्हासिदुर्घट॥
ह्मणोनिदोनीप्रकारबोलिलाहेसदाशिव॥९३॥अर्थभावार्थहीहाचीत्यांतसम्य
कूनिरीक्षण॥ह्मणजेतंतुदृष्टीनेंबरेंअंबरपाहाणें॥९४॥दिसेघटअसेमातीऐसें
सम्यकूनिरीक्षण॥दिसेविश्वअसेब्रह्महेदृष्टीज्ञानसंज्ञित॥९५॥येरितीरघुनाथा
सीवसिष्ठगुरुबोलिला॥कृष्णाहीअर्जुनालागींबोलतोयेचरीतिनें॥९६॥कींवृत्ति
च्यानिरोधाचाजरियोगअसाध्यहा॥अभ्यासापरिसज्ञानबरेंसम्यक्निरीक्षण
॥९७॥धरोनिस्मृतिमातीचीजेंघटादिकपाहाणें॥चैतन्यस्मृतिनेंविश्वपाहणें
सम्यगीक्षण॥९८॥तंतुविस्मरणेंविश्वह्मणीमागुतिपाहासी॥यालागिंहेंध्या
नकरींध्यानज्ञानाहूनीबरें॥९९॥पटींनंतूतसाआत्माध्यायींतूंसचराचरीं॥ते

व्हांहाउचितत्यागकर्माचाह्मणऊनियां ॥१००॥ ध्यानाकर्मफलत्यागयाभावार्थी
५ चिबोलिला ॥ यात्यागावरिजेंशांतीतोजीवन्मुक्तबोलिला ॥१॥ याभावेंबोलि
लाळ्यात्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ कींयाध्यानेंअसात्यागजीवन्मुक्तसवेंचितो ॥२॥
बोलिलागूढभावेंजेहेंचिस्पष्टत्रयोदशीं ॥ बोलेलयेथेंभगवान्क्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्वहीं
॥३॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ याश्लोकींस्पष्टबोलिलतत्वजेंजगदा
त्मक ॥४॥ क्षेत्रहेंजडहादेहक्षेत्रज्ञक्षेत्रजाणता ॥ दोहींतजेंज्ञानत्याचेंज्ञानतेंमज
संमत ॥५॥ ऐसेंबोललयामाजीक्षेत्रज्ञींज्ञानदीसते ॥ क्षेत्रींजडींज्ञानकैंचेंह्मणू
निक्षमतीजन ॥६॥ अर्थयाचानकळतांवाखाणितियथारुचि ॥ परीतंतूवीण
पटनसेऐसेंनपाहती ॥७॥ घटींमातीदिसेतैसेंचैतन्यदिसतेंजगीं ॥ हीरुपेंची
किलीज्यालाठाउकीतेचिजाणती ॥८॥ एवंयादुसऱ्याश्लोकींपूर्वाध्यायांतजेंहरी
॥ विश्वात्मताज्ञानशब्देंबोलिलातेंचिवर्णिल ॥९॥ पूर्वाध्यायींनिर्गुणींजोयोगा
भ्यासतयाहुनी ॥ श्रेयविश्वात्मकज्ञानत्याहूनीध्यानबोलिला ॥११०॥ तरीआत्मा
चकळलामगविश्वतदात्मक ॥ कळलेंचिदुजेंत्याचेंकळणेंज्ञानतेंकसें ॥११॥ ज्ञ

गी० नींऐशीअर्जुनालाशंकाहोयह्मणूनियां ॥ एकब्रह्मद्विधाज्ञेययाअध्यायींनिरू
पिलें ॥१२॥ ह्मणेलसांगतोंज्ञेयज्याज्ञानेंमुक्तिपावशी ॥ ऐसेंबारावियाश्लोकींबो १३
लोनिज्ञेयवर्णिलें ॥१३॥ त्यांतबारावियाश्लोकींउत्तरार्धेंकरूनियां ॥ व्यतिरेकेंत
त्वशुध्दसांगेलज्ञेयकेवळ ॥१४॥ अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते ॥ याअर्थें
करूनीतत्वव्यतिरेकचवर्णिल ॥११५॥ दाऊनिवेगळीमातीमगसर्वघटांतते ॥ दा
विजेयेरितीब्रह्मदावीलसचराचरीं ॥१६॥ सर्वतःपाणिपादंतत्तूत्यादिमगअ
न्वयें ॥ श्लोकींत्रयोदशींतत्वसांगेलजगदात्मक ॥१७॥ तेरावियाचअध्यायींश्लो
कातेरावियामध्यें ॥ बोलेलअन्वयकृष्णज्ञेयतेंबहुदुर्लभ ॥१८॥ ज्ञाताहीसप्तमा
ध्यायींबोलियेलाअलभ्यकीं ॥ वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्लभः ॥१९॥ ज
डाच्याव्यतिरेकेंजेंशुध्दतेंबहुजाणती ॥ नसेसत्तन असत्तूऐसेंज्ञेयजेंयेथवर्णिल
॥१२०॥ कींविवर्तपणेंविश्वअसेंब्रह्मह्मणोनियां ॥ दृष्टांतबोलतीयाचातत्वानु
भवनेणती ॥२१॥ परतुअन्वयेंसर्वपाहातांब्रह्मदुर्लभ ॥ सर्वतःपाणिपादंतत्तूऐ
सेंजेंयेथवर्णिल ॥२२॥ कींरज्जुदृष्टीसदिसेआधीसर्पदिसेमग ॥ मातीआधींदि

सेदृष्टीतेव्हांकैंचामृषाघट॥२३॥जयाअनुभवेंसर्ववासुदेवचिपाहाती॥तेभाग
६ वततेज्ञानीनेजीवन्मुक्तदुर्लभ॥२४॥आधींदृष्टीदिसेसोनेंपाहतांमगभूषण॥तें
चिसोनेंदिसेजैसाविश्वद्रष्टाहरीचतो॥१२५॥दिसोनिहारपेविश्वब्रह्मीहेमांजस
नग॥ऐसाअनुभवीलोकींदुर्लभाहोनिदुर्लभ॥२६॥याचीकिल्लीगुरुमुखेंकळ
लीपाहिजेपृथक्॥ज्ञेयद्विविधयालागींयाअध्यायींनिरूपिला॥२७॥श्रेयो
हिज्ञानमभ्यासातूह्मणोनिवदलाहरी॥पूर्वाध्यायींयाचिभावेंकींहीज्ञानकळा
पृथक्॥२८॥ज्ञानहोउनिहीकोणीविश्वाधिष्ठानविस्मृती॥करूनीपाहतीवि
श्वतंतुविस्मरणेंपट॥२९॥यालागींपूर्वअध्यायींज्ञानाध्यानंविशिष्यते॥ह्म
णोनिबोलिलाकृष्णाकींध्यानश्रेयस्याहुनी॥१३०॥ध्यानंतेंहेंचिकींपाहींवासुदे
वींचराचर॥चराचरींवासुदेवआत्माआपणयेरिती॥३१॥ऐसेंध्यानजयासा
धेतोयोगभ्रष्टहोइना॥मुक्तीत्यालायाचजन्मींयाचदेहींनसंशय॥३२॥आरं
भींनवमाध्यायींसंगतीश्लोकत्यामध्यें॥प्रसंगेंयाप्रसंगातेंश्रुतिस्मृत्युक्तवर्णि ६
लें॥३३॥तस्माद्विश्वात्मकध्यानजीवन्मुक्तीसकारण॥परंतुआधींविश्वात्म

गी० ज्ञानहोईलतेधवां॥१३४॥श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाह्मणोनिबोलिलाहरी॥पूर्वाध्या अ०
यींद्विधाज्ञेययाअध्यायांतयास्तव॥१३५॥आणीकस्पष्टबोलेलपूर्वाध्यायोक्तया १३
स्थळीं॥कींजैसेंकार्यनेरीतीकरावेंध्यानवस्तूचें॥१३६॥पूर्वाध्यायींबोलिलाकीं
मयिबुद्धिंनिवेशय॥ध्यानेनात्मनिपश्यंतिऐसेंनेंयेथवर्णिलें॥१३७॥मदर्थंकर्म
केल्याहीज्ञानस्थितिसपावसी॥ह्मणोनबोलिलापूर्वीनिहियेथेंनिरूपिल॥१३८॥
येथेंबोलेलहरिकींकर्मयोगेनचापरे॥ह्मणिजेकर्मयोगेंहीपाहतीआत्मवस्तुतें
॥१३९॥विश्वात्मध्यानजेंपूर्वीज्ञानोत्तरनिरूपिलें॥अन्येसांख्येनयोगेनह्मणूनिये
थवर्णिलें॥१४०॥वेदोक्तसांख्यतेंहेंकींतत्वसंख्याकरोनियां॥चैतन्यजडतत्वांत
पाहेतंतूपटींजसा॥४१॥नेणूनियांयाप्रकारेंअध्यायद्वयसंगती॥अर्जुनप्रश्न
आरंभींकोणहीकल्पितवाचिती॥४२॥सातशांतांवेगळातोश्लोकअध्यायनेथु
नी॥इदंशरीरंकौंतेययेथूनभगवानूवदे॥४३॥तेथूनिचसमश्लोकीटीकाहीं
करितोहरी॥आतांमागीलजेश्लोकसंगतीश्लोकहेपृथक्॥४४॥ ॥अभं
ग॥ ॥पूर्वप्रसंगींऐकिलें॥भक्तिसाकल्यवर्णिलें॥तैसेंआतांकाघेतलेंह्मणो

निप्रश्नहेसाहा॥१॥देहामाजिललिगाडें॥निवारोनियांनिवाडें॥उघडभुध
७ तासांपडे॥ऐसेंकाहींकल्पितूं॥२॥अहोतोदादुगापार्थिव॥दांडाइतत्याचीठे
व॥यास्तवपुसेवासुदेव॥वन्ग्राजालाजाणुन॥३॥तेथेंतुकयाचेसंगती॥का
हींप्रसादपंगती॥लाभेऐन्नीकेलीयुक्ती॥नकाघेऊंकंटाळा॥४॥ ॥श्लोक॥
अर्जुनउवाच॥ ॥प्रकृतिंपुरुषंचैवक्षेत्रंक्षेत्रज्ञमेवच॥एतद्वेदितु मि
च्छामिज्ञानंज्ञेयंचकेशव॥ ॥दोहरा॥ ॥प्रकृतिऔरपुरुखकोंछेत्रछेत्र
ज्ञकहाय॥यहजानकीलालसाग्यानजग्यपुनिकाज॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जु
नह्मणेदेवा॥प्रकृतिपुरुषाचियाभावा॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवडावा॥ज्ञानज्ञेयइच्छि
तों॥ ॥अभंग॥ ॥देवशिरोरत्नायोगियाचिद्रत्ना॥ऐकावेंजीप्रश्नादुर्बळा
च्या॥१॥ययादेहामाजीठाणेदारराजी॥बसलेनेआजीचाळविती॥२॥ऐसें
काहींभासेतरिबोलाकैसें॥प्रकृतिविलासेआणीपुरुष॥३॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञातेंक
ळोंहेंइच्छितें॥ज्ञानहीज्ञेयतेंतुकाह्मणे॥४॥ ॥श्लोक॥श्रीभगवानुवा ७
च॥ ॥इदंशरीरंकौंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते॥एतद्योवेत्तितंप्राहुःक्षे

गी० त्रज्ञइतितद्विदः॥१॥ ॥सम०॥ ॥देहहाक्षेत्रह्मणुनीकौंतेयाह्मणिजेतसें अ०
॥क्षेत्रज्ञजोयासिजाणेतद्वेत्तेबोलतीअसें॥१॥ ॥आर्या॥ ॥हेंतवशरीरपार्थी १३
वर्णियलेंक्षेत्रतत्ववेत्त्यानीं॥त्यातेंजाणेबाजोतोचिक्षेत्रज्ञबोलिलात्यानीं॥१॥
॥दोहरा॥ ॥छेत्रकहतयादेहकोंअर्जुनग्यानीलेत॥जानतहैयादेहकोंसोछे
त्रज्ञज्ञुहोय॥१॥ ॥ओवी॥ ॥श्रीकृष्णह्मणेपार्थापरियेसी॥हेंदेहक्षेत्रजाणा
वेंयासी॥हेंजाणेजोनेमेंसी॥तोक्षेत्रज्ञह्मणावा॥१॥ ॥अभंग॥ ॥षड्गुणा
कंकृतभगवानबोलत॥लावीबापाचित्तसांगतोंगा॥१॥शब्दाच्याआन्नांकाआल्या
भेऊंनका॥पूतनासविखाजिर्वालीम्यां॥२॥देहहेंचक्षेत्रह्मणूनीपवित्र॥ह्मणिजे
तेंविचित्रकुंतीपुत्रा॥३॥यासजोजाणेलक्षेत्रज्ञहोईल॥तद्वेत्याचाबोलऐसातुकीं
॥४॥१॥श्लोक॥ ॥क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञ
योर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम॥२॥ ॥सम०॥ ॥क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रींजोतोहीमी
जाणभारता॥दोहींतजेंज्ञानत्याचेंज्ञानतेंमजसंमत॥२॥ ॥आर्या॥ ॥क्षे
त्रज्ञसर्वभूतींजोतोमीजाणनकरिंअनुमान॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञाचेंज्ञानचिजेंहोयतेंम

लामान॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥सोमसरूपजुआनमांबसतबसनकेदेह॥यह
८ ग्यानकोंजानिबोमेरेमतहैयेह॥२॥ ॥ओवी॥ ॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञदोन्ही॥दोहीं
चाजाणताह्मणोनी॥तोचिह्मणिजेज्ञानी॥तोमजमानला॥२॥ ॥अभंग॥
॥क्षेत्रज्ञसर्वांचेंजोतोनिश्चयाचें॥मीचऐसावाचेसांगतोंगा॥१॥भारतातूंजाण
नधरींअनुमान॥दोहींतजेंज्ञानज्याचेंअसे॥२॥तेंज्ञानमाझेंचीगोष्टिसंमताची
॥तुकाह्मणेतेंचीबोलेलकीं॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्वि
कारियतश्चयत्॥सचयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु॥३॥ ॥सम०
॥ ॥तेंक्षेत्रजेंजसेंजाणेंविकारजेंजयास्तव॥क्षेत्रज्ञजोज्याप्रकारेंसंक्षपेंतेंहि
आइक॥३॥ ॥आर्या॥ ॥तेंक्षेत्रहोयजेथुनिजयाविकारेंजसेंहिसंक्षेपें॥
तूंऐकज्याप्रभावेंयुक्तक्षेत्रज्ञहेंहिसंक्षेपें॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्रज्ञहातेंहैम
यीजोहैजैसेंभाय॥यहबिकारयामाजहैकहोसंछेपसुनाय॥३॥ ॥ओवी॥
॥तेंक्षेत्रकैसेंजाणिजे॥आणिक्षेत्रज्ञकासयाह्मणिजे॥यादोहींचानिवाडावे ८
जें॥संक्षेपेंआइक॥३॥ ॥अभंग॥ ॥तेंक्षेत्रजेंजैसेंज्यानेंकल्पिलेंसे॥वि

गी० कारिजेंजैसेंजयास्तव॥१॥क्षेत्रज्ञतोजाणप्रकारेंचरवूण॥संक्षेपलक्षणसांगूंऐ अ०
क॥२॥तुकाह्मणेहीतसांगेभगवंत॥मायिकसाद्यंततोडावया॥३॥ ॥श्लोक॥ १३
॥ऋषिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक्॥ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुम
द्भिर्विनिश्चितैः॥४॥ ॥सम० ॥ऋषीश्वरींबहुविधींवेदींकरूनवर्णिलें॥
युक्तसिद्धांतवचनींब्रह्मसूत्रींकरोनियां॥४॥ ॥आर्या॥ ॥बहुधावर्णित
ऋषिनींसूज्ञानीहीअनेकविधश्रुतिंत॥तेंब्रह्मसूत्रपादेंसहेतुकेंनिश्चयात्मकें
गीत॥४॥ ॥दोहरा॥ ॥रुखिनकह्योबहुभातिजोऔरबेदनहिभाख॥य
हबेदनेनिश्चयकरीकह्योउपनिखदसाख॥४॥ ॥ओवी॥ ॥ऋषीहींबहु
तींसांगीतलें॥वेदविधीबोलिलेंवेगळालें॥उपनिषदींनिश्चितकेलें॥हेंसत्य
जाण॥४॥ ॥अभंग॥ ॥ऋषेश्वरींबहूविधस्वानुभवु॥वैदीकसमूहव
र्णीलेंसे॥१॥नानायुक्तिल्यांच्याभाषागीर्वाणीच्या॥सिद्धांतगर्भींच्याठेवण्या
ज्या॥२॥वाक्यांचेप्रबंधब्रह्मसूत्रबोध॥करूनीविविधआपादिलें॥३॥तु
काह्मणेवाणीप्राकृतगिराणी॥जालीहेंकाहाणीनकाह्मणू॥४॥४॥ ॥श्लो

१ क॥ ॥महाभूतान्यहंकारोबुध्धिरव्यक्तमेवच॥इंद्रियाणिदशैकंचपंच
चेंद्रियगोचराः॥५॥ ॥सम०॥ ॥महाभूतेंअहंकारबुद्धिअव्यक्तआठ
हे॥दशेंद्रियेंएकमनशब्दस्पर्शादिपंचक॥५॥ ॥आर्या॥ ॥पंचमहाभू
तेंहीबुद्धीअव्यक्तअणिअहंकार॥एकादशेंद्रियेंतेपंचविषयकरितिजेबहु वि
कार॥५॥ ॥दोहरा॥ ॥माहाभूतअहंकारबुध्धिऔरमायाहीजान॥एका
दशबिंद्रियबिखेंपंचअगोचरमान॥५॥ ॥ओवी॥ ॥महाभूतेंआणिअहं
कार॥बुध्धीअव्यक्तअसेथोर॥दशेंद्रियांचाविस्तार॥पांचइंद्रियविषयजाण
॥५॥ ॥अभंग॥ ॥महाभूतेंपांचअहंकारसाच॥जाणपांऐसाचबुध्धीभेद
॥१॥अव्यक्तआठवेंहेंतर्केंचिघ्यावें॥इंद्रियमेळावेंविपंचक॥२॥मनत्याआग
ळेंशब्दस्पर्शकिळे॥पंचकप्रबळेंविषयीक॥३॥तुकाह्मणेऐसेंचोवीसयामिसें॥
मीचजीवभासेंवाचाद्वारें॥४॥५॥ ॥श्लोक॥ ॥इच्छाद्वेषःसुखंदुःखं
संघातश्चेतनाधृतिः॥एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतम्॥६॥ ॥ १
सम०॥ ॥संघातयांचोविसांचाक्षेत्रइच्छासुखासुख॥द्वेषप्रतीतिवृत्तीची

गी० धारणातद्विकारहे॥६॥ ॥आर्या॥ ॥संघातचेतनाधृतिवैरेच्छादुःखसौ अ०
ख्यहिविकारी॥क्षेत्रतुलासंक्षेपेंकथिलेंहेंतूंअहेसिअधिकारी॥६॥ ॥दोहरा १३
॥ ॥इच्छासुखदुःखचेतनाद्वेसधीरताहोय॥यहजुकह्योसंछेपसोंछेत्रग्यानतूं
लेय॥६॥ ॥ओवी॥ ॥इच्छाद्वेषसुखदुःख॥देहचेतनाधृतिदेख॥इनकीया
नेंक्षेत्रह्मणतीआइक॥बुध्धीवतप॥६॥ ॥अभंग॥ ॥द्वद्वादशऐशी
मिळणीसंघातासी॥क्षेत्रइच्छातेसीसुखासुखें॥१॥द्वेषप्रतितिहीवृत्तीचीस
त्यहे॥धारणाजाणहेतद्विकारू॥२॥तुकाह्मणेऐसेंखटलेंसाचलेंसे॥तेथेंचालि
कैसेंशाहाणीव॥३॥६॥ ॥श्लोक॥ ॥अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षां
तिरार्जवम्॥आचार्योपासनाशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः॥७॥ ॥सम०॥
श्लाघेचादंभहिंसेचात्यागक्षांतिअवक्रता॥भक्तिश्रीगुरुचीशौचस्थिरताचित्तनिग्र
ह॥७॥ ॥आर्या॥ ॥मानत्यागअदंभक्षांतिसरळतातशौचआहिंसा॥स्थैर्य
मनोजयशुचितागुरुसेवाकरितिनापजेहिंसा॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥छमासर
कताजोदंभनाहिंसामदअभिमान॥गुरुसेवासंजमकरनथिरताशौचप्रधान॥

७॥ ॥ओवी॥ ॥अहंकारनादंभादिधरी॥ हिंसानकरीक्षांतिआर्जवकरी॥
गुरूचेंभजनअंतरीं॥ पवित्रपणेंअंतःकरणनिरोधी॥ ७॥ ॥अभंग॥ ॥श्ला
घेचाआधारदंभहीसाचार॥त्यागक्षांतिसारअवक्रता॥१॥भक्तीश्रीगुरूचीस्व
मीणगुणाची॥कींज्ञानमार्गींचीदिवटीजे॥२॥शौचस्थिरत्वगाचित्तनिग्रहोगा
॥आणिवीतरागाविषयांच्या॥३॥वैराग्यअसावेंनिरहंकारभावें॥तरिसुखभो
गावेंतुकयाचें॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥इंद्रियार्थेषुवैराग्यमनहंकारएव
च॥जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्॥८॥ ॥सम०॥ ॥विष
यामाजिवैराग्यनिरहंकारसर्वदा॥जन्ममृत्युजरारोगदुःखहेदोषपाहणें॥८॥
॥आर्या॥ ॥त्यागअहंकाराचाअणिवर्जनइंद्रियार्थतोषाचें॥दर्शनिघडीघ
डीहीजन्मजराव्याधिदुःखदोषाचें॥८॥ ॥दोहरा॥ बिखयनसोंबैराग्यध
रीतजेरहेअहंकार॥जनममरनसुखदुःखजराव्याधिदोखनिरधार॥८॥
॥ओवी॥ ॥विषयवैराग्यसुखदुःख॥अहंकारहाहीदेख॥जन्ममरणव्या
धिदुःख॥यांचेठायींदोषदर्शन॥८॥ ॥अभंग॥ ॥जन्महाओखटाअ

हैनींवसोटा॥जालाबाराबाटाउधळीजो॥१॥मळमूत्रींसीणलायोनिद्वारेंआ
ला॥पुढेंगंधीयालायोनीचीगा॥२॥लाचावलाहाटीसोडीनापिनकुटी॥मागें
पुढेंदाटीतीचीकरी॥३॥ऐसेंजन्मजाणेतेणेंन्यायेंमरणें॥जरारोगघेणेंनित्यदुः
ख॥४॥हादोषपाहानांतोहाज्ञानीहोतो॥मुक्तलीलेजातोतुक्याऐसा॥५॥८॥
॥श्लोक॥ ॥असक्तिरनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु॥नित्यंचसम
चित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु॥९॥ ॥सम०॥ ॥असक्तलिप्तनाहोणेंपु
त्रदारागृहादिकीं॥अनिष्टइष्टहीहोतांसमचित्तत्वसर्वदा॥९॥ ॥आर्या॥
॥सक्तनहोतांअसणेंअलिप्तसर्वत्रदारसुतगेहीं॥समचित्तनित्यहोणेंइष्टानि
ष्टोपपत्तियोगेंही॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥नेहनपुत्रकलत्रसोंनादुखेदुखिनहो
य॥चित्तमेंधरिसमानताभलेबुरेकोंखोय॥९॥ ॥ओवी॥ ॥स्त्रीपुत्रगृ
हाचेठायींसंगरहित॥विषयींनाहींआसक्त॥इष्टअनिष्टाचेठायींचित्त॥स
मचिअसे॥९॥ ॥अभंग॥ ॥असक्तजालियालिंपेनाकुरुराया॥पुत्र
किंवाजायापडेदृष्टी॥१॥चांगलेंसदनसामोग्रीसाधन॥इष्टत्वादिकरूनअ

निष्टादी॥२॥दुष्टजाल्यावरीफुगारानधरीं॥समानचिबरीवृत्तीराखें॥३॥
११ सखयास्कमित्रापार्थाक्षत्रपुत्रा॥सर्वदायापत्रावाचीतुका॥४॥ ९॥
॥श्लोक॥ ॥मयिचानन्ययोगेनभक्तिरव्यभिचारिणी॥ विविक्तदेश
सेवित्वमरतिर्जनसंसदि॥१०॥ ॥सम०॥ ॥अद्वैतयोगेंमद्रूपींभक्ति
अव्यभिचारिणी॥कंटाळणेंलोकसभेएकांतींबसणेंसदा॥१०॥ ॥आ
र्या॥ ॥पार्थाअनन्ययोगेंअव्यभिचारीमतीसमभजनीं॥नैसीयाजन
संगींअप्रीतिप्रीतिपांडवाविजनीं॥१०॥॥दोहरा॥ ॥अढळभक्तिमोमेंध
रेसबकोआतमजान॥रहेसदांयेकांतमेंजैसेसभासदमान॥१०॥ ॥ओ
वी॥ ॥असाधारणयोगेंकरूनी॥दुष्टभक्तीधरूनी॥येकांतस्थळींबैसो
नी॥प्रीतिनाहींलोकाठायीं॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥अद्वैतयोगाचेंभज
नजयाचें॥माझियारूपाचेंलागेवेड॥१॥भक्तीचीसिराणीपरिअव्यभिचारि
णी॥कांतापुण्यखाणीनाथसेवे॥२॥एकांताचिप्रीतीजनपदिंखंती॥कांटा ११
ळाज्याचित्तींराजसभे॥३॥तुकाह्मणेजीणेंधन्यज्यालेंपणें॥लोहेंपालटणेंप

गी० रीसेनी॥४॥१०॥ ॥श्लोक॥ ॥अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्वज्ञानार्थ अ०
दर्शनम्॥एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोऽन्यथा॥११॥ ॥सम १३
०॥ ॥अध्यात्मबोधींनित्यत्वजडींज्ञानार्थपाहणें॥हेंज्ञानसाधनेंयांचीं
उलटींअज्ञलक्षणें॥११॥ ॥आर्या॥ ॥अध्यात्मज्ञानरतीतत्वज्ञाना
र्थदृष्टिहेंज्ञान॥कथिलेंतुजम्यापार्थाजेंयाव्यतिरिक्ततेंचिअज्ञान॥११॥
॥दोहरा॥ ॥अध्यातमग्यानधरेतबग्यानकोंदेख॥यहसबजोंमें
कछुकहेयहग्यानअबरेख॥११॥ ॥ओवी॥ ॥अध्यात्मींनत्परस्हा
णें॥तत्वज्ञानेंविषयांतेंनेमणें॥जाणवेचेंजेंजाणणें॥उलटींअज्ञानलक्षणें
॥११॥ ॥अभंग॥ ॥अध्यात्मविचारेंबोधाजाणेंखरें॥परितेंप्रखरे
नित्यत्वगा॥१॥जडींअजडहेंनिवडीसंदेहें॥हाचिअर्थपाहेंनिजज्ञानी॥
२॥पार्थाहींलक्षणेंशुधज्ञानिहोणें॥आमुचेंराहाणेंतयागर्भी॥३॥हाचि
उलटायोगअज्ञानप्रयोग॥तुकाह्मणेसोंगवायांजाये॥४॥११॥ ॥श्लो
क॥ ॥ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते॥अनादिमत्परंब्र

ह्मनसतन्नासदुच्यते॥१२॥ ॥सम०॥ ॥आतां सांगेन जें ज्ञेय मुक्ति
१२ ज्ञानें जयाचिया॥न आदि अंत जें शुध्द ब्रह्म नें सत् न तें असत्॥१२॥ ॥आ
र्या॥ ॥कथितों जें ज्ञेय तुला जाणुनियां अमृत पावती सत्य॥ तें ब्रह्म अना
दि परम न स्थूल न सूक्ष्म तें असे नित्य॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥कह्यो अमृत स
म जानिके जाति सुगती जु होय॥ कारन कारज तैं परो आदि ब्रह्म कों जाय॥१२
॥ ॥ओवी॥ ॥आतां सांगतों ज्ञेय॥ भक्तिज्ञानें होय जय॥ आदि अंत
शुध्द होय॥ ब्रह्म सत् असत् नसे॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आतां तूं ह्मणसी
ज्ञेय वार्ता कैसी॥ तें तुझ्या कर्णासी लावीतसों॥१॥ जया ज्ञानें मोक्ष आतुडे
प्रत्यक्ष॥ न उरे त्या लक्ष चौऱ्यांसीगा॥२॥ अनादी अनंत सुध्दा सुध्दि देत॥
जेथें पुरे चित्त र्चांचल्यता॥३॥ न सत् ना सत् उचित संवाद॥ तुका ह्मणे भेद
निमे जेथें॥४॥१२॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽ
क्षि शिरोमुखम्॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति॥१३॥ १२
॥सम०॥ ॥तें रज्जु कहें सर्प हात पाय नेत्र शिरें मुखें॥ सर्वत्र तें श्रोत्रयु

गी० क्त सर्व व्यापुनि तें असे॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वत्र पाद कर जें तैसे सर्वत्र हो ऽ अ
दाराहे॥ सर्वत्र नयन शिर मुख सर्व व्यापूनि जें सदाराहे॥१३॥ ॥दोहरा॥ १३
॥सबही करण शिर त्यौंही मुख द्रिग कान॥ व्यापर ह्यो सब जगत मों मोहि दसो
दिस जान॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वत्र हात पाय दिसती॥ शिरें मुखें तया अ
सती॥ नेत्र कर्ण सर्वत्र भासती॥ दश दिशा व्यापूनि असे॥१३॥ ॥अभंग॥
॥तें दोर अही या देहाचिया ठायां॥ पाय नेत्र तया शिरें मुखें॥१॥ सर्वत्र तें श्रोत्र
युक्त चीपवित्र॥ व्यापूनि सर्वत्र असे तें जें॥२॥ वैष्णवाचारायाऐकें शब्दा यया
॥श्रुती संमतीया मिळे स्मृती॥३॥ आतां याच बोलें होइल रूप केलें॥ दूय लोकीं भ
रूंमार्न तुका॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वेंद्रियगुणाभासं सर्वेंद्रिय
विवर्जितम्॥ असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च॥१४॥ ॥सम०॥
॥सर्वेंद्रियां विरहित विषयेंद्रिय भासक॥ जीवत्वें गुण भोक्ते तें जें सर्वाधार
निर्गुण॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥जें सर्वेंद्रिय वर्जित करि सर्वेंद्रिय गुण प्रकाश॥
तें॥ सर्वाधार असक्त हि निर्गुण परिभोगि तो गुणां शातें॥१४॥ ॥दोहरा॥

॥सबबिखयनतेंरहितसबनाकोंअभ्यास॥संगबिनासबकोंधरेंनिरगुन
१३ केपरकास॥१४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वेंद्रियगुणभासती॥परिइंद्रियेंनया
ठायींनसती॥असक्तअसोनिसर्वाभूतीं॥निर्गुणहोऊनगुणभोगी॥१४॥
॥अभंग॥ ॥इंद्रियेंज्यासत्तेविषयासघेती॥किंवाबोळखितीखोटेंचांग
॥१॥विषयइंद्रियेंभासकजालेंजें॥परिनाविरजेजयामाजी॥२॥जीवितीकिं
वारिगुणभोगाठायीं॥दीपवतपाहीसाक्षीसदा॥३॥जेकांरायाऐसेंनिर्गुणह्म
णावें॥तुक्यानेंजाणावेंसर्वाधार॥४॥१४ ॥श्लोक॥ ॥बहिरंतश्चभू
तानामचरंचरमेवच॥सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत्॥१५॥
॥सम०॥ ॥बाह्यांतरंगभूतांचेंतेंचिस्थावरजंगम॥अनींद्रियत्वेंअक
ळवूरितेंतेंचिसंनिध॥१५॥ ॥आर्या ॥भूतींअंतर्बाह्यव्यापकजेंचरहि
आणितेंअचर॥नकळेसूक्ष्मह्मणोनीसंनिधवर्त्तीतसेंहिदूरतर॥१५॥ ॥दो
हरा॥ ॥जनजिनेंचरहुअचरअंतर्बहिरसोई॥सबनेंदूरिसोंनिकटहैसूक्ष १३
मलखेनकोई॥१५॥ ॥ओवी॥ ॥भूतींअसेअंतर्बाह्य॥चरआणिअ

गी० चरहीहोय॥सूक्ष्मह्मणोनिजाणावयाअशक्य॥दूरीअसोनिजवळतें॥१५॥ अ०
॥अभंग॥ ॥ब्रह्मअंतरंगसर्वभूतालागीं॥वायुनभआंगींव्यापकत्वें १३
१॥स्थावरजंगमतेणेंन्यायेंवागे॥भून्यतरीजागेसर्वकाळ॥२॥अनींद्रियप
णेंआकळेयोगींद्रा॥दूरीजेकांइंद्रासंनिधतें॥३॥तेथेंतोघेणारानिवडीनतु
का॥जोकांजालाअसकानिकामुका॥४॥१५॥ ॥श्लोक॥ ॥अविभ
क्तंचभूतेषुविभक्तमिवचस्थितम्॥भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभवि
ष्णुच॥१६॥ ॥सम०॥ ॥नसोनिवेगळेंभूतींवेगळेंसेंचिजेंअसे॥गिळी
उगळिहीभूतेंधरीहीज्ञेयजाणतें॥१६॥ ॥आर्या॥ ॥भिन्नहिनसोनिभू
तींभिन्नापरिराहातेंसमग्रासी॥तेंज्ञेयहिभूतांचेंपोषकअणिनिर्गुनीजगत्रासी
॥१६॥ ॥दोहरा॥ ॥तामेंभेदकछुनहिसबनेंरहतबिभाग॥उपजावतना
सतसबनपावतकरिअनुराग॥१६॥ ॥ओवी॥ ॥भूतांचेठायींअविभ
क्तअसे॥परिविभक्तपणेंदिसे॥गिळीउगळींअनायासें॥धरीजाणोनी॥१६॥
॥अभंग॥ ॥नसोनीवेगळेंभूतमात्राठायीं॥वागेहेनवाईअसंभाव॥

१॥ ऐसाजैंसेवीतोवेगळेंचीपणें॥ त्याचेंकायकोणेकीजेलगा॥२॥ गिळीतोउ
गळीसर्वभूतांतोची॥ परीनाघेत्याचीवोळखण॥३॥ तोचिज्ञेयरूपतुकाह्मणे
पाहे॥ धरीहीमहीहेंऐसेंबळ॥४॥१६॥ ॥श्लोक॥ ॥ज्योतिषामपि
तज्ज्योतिस्तमसःपरमुच्यते॥ ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठित
म्॥१७॥ ॥सम०॥ ॥प्रकाशीअंधकारातेंअसोनिज्योतिवेगळी॥ ज्ञा
नज्ञेयज्ञानलभ्यसर्वचित्तींअधिष्ठित॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥ज्योतींतज्योति
असेंवर्णियलेंपांडवातमापरतें॥ ज्ञानज्ञेयज्ञानप्राप्यहिसर्वांतरींनयापरतें॥
१७॥ ॥दोहरा॥ ॥जोतनकुकीजोतमेंअंधकारतेंपार॥ ग्यानजानी
वोहियमेंसबहीकोंनिरधार॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥ज्योतींतजेंज्योती॥
अज्ञानाहूनिपरबोलती॥ ज्ञानज्ञेयअसेंह्मणती॥ सर्वचित्तींअधिष्ठुनीअसें
॥१७॥ ॥अभंग॥ ॥जेंकांहींप्रकाशआत्मातोनयाचा॥ कांजेरंगत्याचा
पालटेना॥१॥ आंधाराचेंकुंडेंकाळोखेंनिजबिज॥ असोनिनिस्तेजज्योतिर्मय
॥२॥ ज्ञानज्ञेयज्ञानलभ्यतेंअर्जुना॥ सर्वहृद्भुवनासत्ताधार॥३॥ अधिष्ठूनिऊरे

जगत्रयांतजें॥ नलागेअंतजैंवस्तुका॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥ ॥इतिक्षेत्रं
तथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥ मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥
१८॥ ॥सम०॥ ॥संक्षेपेंक्षेत्रहीज्ञानज्ञेयहीबोलिलोंकमें॥ होमाझाभक्त
जाणूनिमत्स्वरूपासपावतो॥१८॥ ॥आर्या॥ ॥ऐसेंक्षेत्रज्ञानज्ञेयहि
उपदेशिलेंचिसंक्षेपें॥ मद्भक्तजाणुनीहेंमद्भावापावतीअविक्षेपें॥१८॥ ॥दो
हरा॥ ॥छेत्रग्यानऔरगेयमैंताकोंदियोबताय॥ इनकेजानेजोभगतलहेसोमे
रेभाय॥१८॥ ॥ओवी॥ ॥क्षेत्रआणिज्ञान॥ ज्ञेयसांगीतलेंसंक्षेपेंकरून॥
जोमाझाभक्तजाणोन॥ माझ्याप्रसादपावे॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥थोडक्यागो
ष्टींततुजआह्मिवदों॥ पाल्हाळेंविवादोंऐसेंनसे॥१॥ क्षेत्रसांगोनियांज्ञानदर्शवि
लें॥ अज्ञानावर्णिलेंथोडक्यांत॥२॥ ज्ञेयनरिहेंचक्रमानेंबोलिलों॥ भक्तीनेंमूल
लेंतुझ्यासख्या॥३॥ मत्स्वरूपायांचेतोचितुक्यासम॥ जोकांजाणेंवर्मयाचेंवी
रा॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥प्रकृतिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि॥
विकारांश्चगुणांश्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान्॥१९॥ ॥सम०॥ ॥प्र

कृतीआणिपुरुषजाणदोघेअनादिहे॥गुणाविकारांउत्पत्तिजाणप्रकृतिपासुनी
१५ ॥१९॥ ॥आर्या॥ ॥पुरुषप्रकृतीदोनींजाणअनादीकधींनउद्भवती॥गु
णआणिविकारहितेप्रकृतीपासावजाणसंभवती॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥मा
यापुरुखअनादिहैअर्जुनदोऊजान॥गुनबिकारसबजोभयेमायांहीकेमान॥
१९॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीपुरुषांचीस्थिती॥उभयवर्गअनादिअसती
॥प्रकृतीपासोनविकारहोती॥ऐसेंजाणतूं॥१९॥ ॥अभंग॥ ॥प्रकृ
तीआणीकपुरुषपैंहूय॥त्यामेदींअहूयविकारलें॥१॥अनादीनपार्थायांचीक्रि
यादिसे॥जेथूनिउमसेपूतलोकु॥२॥आतांरजसत्वतमादीत्रिगुण॥विकारउ
त्पन्नजालाजीका॥३॥तुकाजीणेंजाहलेंप्रकृतीपासूनी॥प्रकृतीअसूनीअसेन
से॥४॥१९॥ ॥श्लोक॥ ॥कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते॥
पुरुषःसुखदुःखानांभोक्तृत्वेहेतुरुच्यते॥२०॥ ॥सम०॥ ॥कर्तेप
णींप्रकृतिहेहेतुहेकार्यकारणीं॥भोक्तृत्वींसुखदुःखाचाहेतुहापुरुषस्वयें॥ १५
२०॥ ॥आर्या॥ ॥हेप्रकृतिकार्यकारणकर्तृत्वींमथियेलीसमजहेतूं॥

गी० तैसासुखदुःखाचाभोक्तृत्वींपुरुषबोलिलाहेतू॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥का अ०
रनकारजकरनहोंमायाइनकोहेत॥दुःखओरसुखकेंभोगकोंवहेपुरुखग १३
हिलेत॥२०॥ ॥ओवी॥ ॥कार्यकारणकर्तृत्व॥तिहींचेंप्रकृतीसकार
णत्व॥सुखदुःखभोगीपुरुषासहेतुत्व॥ऐसेंबोलिजे॥२०॥ ॥अभंग॥
॥आगळीकदिसेइचेकर्तेपणीं॥पुरुषाकरणीचित्रदावी॥१॥कार्यकींकारण
हेतुप्रकृतीचा॥श्रवणेंजीवींचाबोधूपाहे॥२॥सुखाआणिदुःखाच्याभोक्तृ=
त्वींजोहेतु॥तुकाह्मणेहोतुपुरुषस्वयें॥३॥२०॥ ॥श्लोक॥ ॥पुरुषः
प्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान्॥कारणंगुणसंगोस्यसदस
द्योनिजन्मसु॥२१॥ ॥सम०॥ ॥गुणप्रकृतिचेभोगीप्रतिबिंबोनित
ज्जळीं॥नानायोनिनिमित्तायापुरुषाभोगवासना॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥प्र
कृतिस्थपुरुषहोउनिभोगीप्रकृतिगुणचिनेणुनीमाया॥अधमोत्तमयोनिंतही
कारणगुणसंगयासजनमाया॥२१॥ ॥दोहरा॥ ॥पुरुखप्रकृतिमेंबै
ठकेकरतबिखेंकोभोग॥उंचेनीचेजनमकोंकारनगुनसंजोग॥२१॥ ॥ओवी

॥ ॥पुरुषप्रकृतीमाजीअसोन॥भोगीप्रकृतीचेगुण॥ऐसेंगुणसंगेंकरून
१६ ॥नानायोनीजन्मतो॥२१॥ ॥अभंग॥ ॥भोगीप्रकृतीचेगुणासीपुरुष॥
तज्जळीं विशेष बिंबूनियां॥१॥नानाविधयोनीनिर्मितयापार्थां॥पुरुषासआस्था
भोगीवास्तु॥२॥तुकाह्मणेबुलीसेविलीउत्तमें॥संगीनयाभ्रमेंजाणनाहा॥३॥
२१॥ ॥श्लोक॥ ॥उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्त्ताभोक्तामहेश्वरः॥परमा
त्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरुषःपरः॥२२॥ ॥सम०॥ ॥जोद्रष्टाजाण
ताभर्तापरमात्मापरेशजो॥तोचिभोक्तादुजादेहींपुरुषप्रतिबिंबजो॥२२॥
॥आर्या॥ ॥द्रष्टाअनुमोदकहीपुरुषहिभोक्तामहेशआणिभर्ता॥
यापरिबोलियलातोयादेहाहुनिअसेपरअकर्ता॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥प
रमातमकोंदेहतेंन्यारोजानतलोय॥साछिभरताभोगताईश्वरनिरगुनहोय॥
२२॥ ॥ओवी॥ ॥पाहताअनुमोदनदेता॥ईश्वरपोषकआणिभोक्ता॥
तोचिपरमात्माह्मणिजेतत्वता॥देहींपरमपुरुषतो॥२२॥ ॥अभंग॥ १६
॥जोद्रष्टाजाणताभर्त्तापरमात्मा॥परेशाचिदात्माअव्ययजो॥१॥अर्जुनागातां

गी० चीदुजादेहींभोक्ता॥पुरुषअनुरक्ताप्रतिबिंबे॥२॥मार्गदुर्लभतोजेथेंकांसां अ०
पडे॥तुकयासवेडेंजेणेंकेलें॥३॥२२॥ ॥श्लोक॥ ॥यएवंवेत्तिपुरु १३
षंप्रकृतिंचगुणैःसह॥सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते॥२३
॥ ॥सम०॥ ॥जाणेलजोयापुरुषागुणेसींप्रकृतीसहीं॥वर्त्तेजरीप्रपं
चींतोनरिजन्मानयेपुन्हा॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥यापरिपुरुषप्रकृतीजाणे
गुणसहितत्यांननरकोणीं॥असतांहितोप्रपंचींनपवेजन्मासिजाणपरतो
नी॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥जोकोउऐसेलखपुरुखप्रकृतिगुणसाय॥सो
क्योंहींजगतमेंरह्योबहुनिरउपजेआय॥२३॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतीपु
रुषआणिगुण॥ऐसेंजयासिजालेंज्ञान॥तोसंसारीअसोन॥पुन्हाजन्मानये
॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥जाणेलकींजोयापुरुषासकोणी॥प्रकृतीसिगुणीं
विकाराच्या॥१॥प्रपंचींजन्हीकांवर्तलातोनर॥नबाधेशरीरहूंहूंत्याच्या॥२॥
जान्हवीतटाकींमेल्यामंगळजें॥ऐशाम्यलिंबिरुजेआत्मातुका॥३॥२३॥
॥श्लोक॥ ॥ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना॥ अ

१७

न्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥२४॥ ॥सम०॥ ॥पाहतीनि
र्विशेषात्माध्यानेंकोणींकितेकते॥ सांख्यें विश्वात्मयोगेंहीकर्मींब्रह्मअसेकि
ती॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥कोणीहृदयींचिंनीध्यानेंआत्म्यासिपाहतीअपर
॥ कोणीसांख्येंयोगेंपाहतीकर्मैंहितोचियोगपर॥२४॥ ॥दोहरा॥
॥देहमाझआतमलखंकेकोउकरकेध्यान॥सांख्यजोगअरुकरनकेरखळतओ
रसग्यान॥२४॥ ॥ओवी॥ ॥ध्यानेंपाहातीकोणी॥कोणीदेखतीआपण
आपणेनी॥कोणीसांख्ययोगेंकरुनी॥कोणीकर्मयोगें॥२४॥ ॥अभंग॥
॥पाहातीजेयोगीनिर्विशेषआत्मा॥ध्यानीसच्चिदात्मालक्षूनियां॥१॥ को
णीकितेकतेसांख्याचेविचारें॥विश्वात्माहाबरेंन्याहाळिती॥२॥ योगेंहीकर्मै
हीब्रह्मऐसेकीर्ती॥आपुलालेमतीसारिखेंगा॥३॥तुकाह्मणेपथज्यासजोआ
वडे॥तेणेंकेलेंउघडेंलोकांतैसें॥४॥२४॥ ॥श्लोक॥ ॥अन्यत्वेवम
जानंतःश्रुत्वाऽन्येभ्यउपासते॥तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः १७
॥२५॥ ॥सम०॥ ॥आत्मानेणोनिहीकोणीआइकोनिउपासिती॥

गी० मृत्युसिंधूसितरती तेहीश्रवणतत्पर॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥कोणीहृदयीं अ०
ऐसेंगुरुवचनेंमात्रऐकुनीपुरती॥पार्थाउपासितीतेश्रवणींतत्परहिमृत्युतें १३
तरती॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥जोऐसेंजानतनहीसुनओरनयेजु॥मन
उपासनाकरतहैंभवभयमृत्युतरेजु॥२५॥ ॥ओवी॥ ॥आणिजेअ
ज्ञानअसती॥गुरुपासावजाऊनउपासनाकरिती॥तेमृत्युसंसारींतरती॥
श्रुतिपरायण॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥आत्मानेणोनीहीकोणी॥ऐकुनतें
सें वाखाणी॥१॥अन्यउपासितीभावें॥मृत्युसिंधूसतरावें॥२॥नेहितत्पर
श्रवणीं॥तुकाह्मणेज्ञानखाणी॥३॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥यावत्संजा
यतेकिंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम्॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्ष
भ॥२६॥ ॥सम०॥ ॥प्रतीतिउपजेजेजेजेव्हांजेव्हांचराचरीं॥क्षेत्रक्षेत्र
ज्ञसंयोगेंतेंजाणभरतर्षभा॥२६॥ ॥आर्या॥ ॥जितुकेंजेंकांहोतेंपार्था
स्थावरतसेंचजंगमतें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्यायोगेंतेंजाणवेदशास्त्रमतें॥२६॥
॥दोहरा॥ ॥जीतेजीवयाजगतमेंथावरजंगमहोत॥छेत्रओरछत्रग्य

१८ तेंतेसबलेतउदोल॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥जेंआकारासिआलें॥स्थावरजं
गमबोलिलें॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञापासोनिजाहलें॥तेंजाणभरतर्षभा॥२६॥ ॥अ
भंग॥ ॥उपजेजेजेकांप्रतीत॥सृष्टीकारणसंभूत॥१॥चराचरीजेव्हांजेव्हां
॥नकुटेचित्तअव्हासव्हा॥२॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगें॥द्वैतविंध्येसंप्रयोगें॥३॥जा
णभरतर्षभातेंतूं॥तुक्याहोयपारंगतु॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ ॥समंसर्वे
षुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरम्॥विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्यति
॥२७॥ ॥सम०॥ ॥समानसर्वांभूतींजोआहेत्यापरमेश्वरा॥अनित्यांत
हित्यानित्याजोपाहेतोचिडोळस॥२७॥ ॥आर्या॥ ॥राहेभूतींजोसम
भूतविनाशींनिनाशज्याअसतो॥परमेश्वरासियापरिपार्थाजोपाहणारडोळ
सतो॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥परमेसरसबजगतमेंबैठेयेकसमान॥तिन्हें
नसतविनसेनहींजोजानिवोसोजान॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वभूतांतरीं
॥ईश्वरआहेसर्वांतरीं॥भूतेंनासूनआपणनाशानपावेनिर्धारीं॥हेंपाहेतोडो १८
ळस॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वांभूतींजोसमान॥नसेउंचनीचस्थान॥१॥

गी० परमेश्वरआहेतया॥त्याचिमानसअसया॥२॥अनित्यांतहिनित्या॥घेतूंप्रतीतीनें अ०
सत्या॥३॥तोचिडोळसजोपाहे॥तुकाव्यापीअंतर्बाह्य॥४॥२७॥ ॥श्लोक॥ १३
॥समंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वरं॥नहिनस्त्यात्मनात्मानंततो
यातिपरांगतिम्॥२८॥ ॥सम०॥ ॥पटीतंतूअसेंपाहेंसर्वत्रसमईश्व
रा॥नएकतोआत्मघातीजायमुक्तीसत्यावरी॥२८॥ ॥आर्या॥ ॥ईश्वर
समसर्वत्रस्थितपाहेतोचियाउपरमगती॥आपणअपुल्याघातानकरूनिहीपाव
तोचिपरमगती॥२८॥ ॥दोहरा॥ ॥ईश्वरकोंसबठोरजोजानतसमताभा
य॥आतमहीसोहोहीनहीरहेपरमगतिपाय॥२८॥ ॥ओवी॥ ॥परमा
त्मासमआहे॥असेंसमबुध्दीपाहे॥तोआत्मघातीनहोय॥जोआपणांवोळखे॥
॥२८॥ ॥अभंग॥ ॥असापाहेपटीतंतू॥देउनदृष्टीलाएकांतु॥१॥समई
श्वरासर्वत्र॥पाहेअदेखणेनेत्र॥२॥आत्मघातीनयेकतो॥देहासहपावनहोतो
॥३॥त्यावरिजायमुक्तिपदा॥तुकयानलगेआपदा॥४॥२८॥ ॥श्लोक॥
॥प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः॥यःपश्यतितथात्मानमकर्त्तां

रंसपश्यति॥२९॥ ॥सम०॥ ॥प्रकृतीनेंक्रियासर्वकरिजेतातिजोअसें
१९ पाहेनेव्हांआत्मयाचेंतोअकर्तृत्वपाहतो॥२९॥ ॥आर्या॥ ॥कुंतीतनया
कर्मेंकरितीतेजाणसर्वहीप्रकृती॥आत्माकर्तानअसेंपाहेजोतोचिपाहतोसुकृती
॥२९॥ ॥दोहरा॥ ॥मायाजुकरतकरमसबजीवअकारनेजोय॥जानत
जोयहिभेदकोंलहतआनमसोय॥२९॥ ॥ओवी॥ ॥कर्मेंआणिसक्रिया
॥जाणप्रकृतीपासोनियां॥असेंपाहेआपणयां॥अकर्तृत्वपाहातातो॥२९॥
॥अभंग॥ ॥सर्वक्रियाप्रकृतीनें॥करिजेतानीस्कमनें॥१॥असेंपाहेतो
सर्वदां॥नेंघेपातकआपदा॥२॥पैंगातेव्हांआत्मयाचें॥तोपाहातोअकर्त्याचें॥
३॥अकर्तृत्वांकैंचादोष॥जैसातुकाचनिर्दोष॥४॥२९॥ ॥श्लोक॥ ॥य
दाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति॥ततएवचविस्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा
॥३०॥ ॥सम०॥ ॥देखेजडतरंगातेंएकाचैतन्यसागरीं॥त्यापासूनिचवि
स्तारतेधवांब्रह्मपावतो॥३०॥ ॥आर्या॥ ॥भूतांचेंनानात्वहिएक्याब्र १९
ह्मींचआणिविस्तार॥ब्रह्मापासुनिपाहेपावेब्रह्मप्रपंचविस्तार॥३०॥ ॥दोह

गी० रा॥ ॥एकआतममेस्थितसबप्राणिनकोंभाय॥आतमहितेविस्तरेलखेसो अ०
ब्रह्मजुपाय॥३०॥ ॥ओवी॥ ॥ह्मणूनिवेगळालींसर्वांभूतीं॥आत्मयानें १३
एकत्वेंदेखती॥जेवोलिकीविस्तारस्थिती॥तेब्रह्मपावतीनिश्चयेंसी॥३०॥
॥अभंग॥ ॥तरंगातेंदेखेजड॥परीबुध्दीचानिवाड॥१॥एकाचैतन्यसाग
रीं॥बाबुळ्विकल्पलहरी॥२॥विस्तारतोत्यापासून॥गंधीव्यापितीस्कमन॥
३॥तुकाह्मणेसांडीमावा॥ब्रह्मपावतोतेधवां॥४॥३०॥ ॥श्लोक॥
॥अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः॥शरीरस्थोऽपिकौंतेयनक
रोतिनलिप्यते॥३१॥ ॥सम०॥ ॥अनादित्वेंनिर्गुणत्वेंचिदात्माअवि
नाशीहा॥असोनिसर्वदेहींहीअकर्ताबद्धजोनव्हे॥३१॥ ॥आर्या॥
॥निर्गुणअनादिह्मणुनीअविनाशीजाणसत्यपरमात्मा॥देहींअसुनिअकर्ता
नित्यअसेंजाणहेंचिमहात्मा॥३१॥ ॥दोहरा॥ ॥आदिअंतसोंरहहो
निरगुनआनमहोय॥देहमोंजगबिरहैकारनलिहीनहोय॥३१॥ ॥ओवी॥
॥तोनिर्गुणआत्म्याआदिनाहीं॥असापरमात्माअव्ययपाहीं॥संसारीं

असोनिकाहीं॥अकर्त्तालिप्तनव्हे॥३१॥ ॥अभंग॥ ॥अनादिलेंजोकां
असे॥निर्गुणत्वेंतोविलसे॥१॥चिदात्माचह्मणतांज्यास॥अजपाहतांअविना
श॥२॥असोनिहीसर्वशरिरीं॥अकर्त्ताचनिर्विकारी॥३॥नव्हेलिप्तहेंनवल॥
तुकयाप्रेमेंदेतोडोल॥४॥३१॥ ॥श्लोक॥ ॥यथासर्वगतंसौक्ष्म्या
दाकाशंनोपलिप्यते॥सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते॥३२॥
॥सम०॥ ॥नलिंपेजेंविआकाशसूक्ष्मत्वेंसर्वहीस्थळीं॥सर्वत्रसर्वदेहीं
हीतसाआत्मानलिंपतो॥३२॥ ॥आर्या॥ ॥जैसासूक्ष्मत्वास्तवसर्वगता
सीनलेपहिनभास।तैसासर्वव्यापकदेहींआत्माअलिप्तअविभास॥३२॥
॥दोहरा॥ ॥जोअकसस्कळमबसेसबसेंपरसतनाह॥त्योंहिहियहपरमात
मालिप्तनदेहनमाह॥३२॥ ॥ओवी॥ ॥जैसाआकाशघटींसूक्ष्महोउन॥
असेघटानलिंपेंजाण॥तैसाआत्मादेहींअसोन॥अलिप्तपैं॥३२॥ ॥अभंग
॥ ॥नभलिंपेनाकौंतेया॥वसउनीछिन्नठायां॥१॥सर्वस्थकांतसूक्ष्मजें॥स्थ
ळदोषनाआपजे॥२॥सर्वदेहांतसर्वत्र॥तेविंव्याप्यव्यापीसूत्र॥३॥आत्मालि

प्तनेव्हांहोये॥तुकापीडेकलिप्तयें॥४॥३२॥ ॥श्लोक॥ ॥यथाप्रकाश
यत्येकःकृत्स्नंलोकमिमंरविः॥क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत
॥३३॥ ॥सम०॥ ॥जसाप्रकाशितोलोकसर्वहीयेकभास्कर॥क्षेत्रज्ञ
सर्वक्षेत्रातेंप्रकाशीएकभारता॥३३॥ ॥आर्या॥ ॥सकळहिलोकांजैसा
करिकौंतेयाप्रकाशहाचिरवी॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञहितोतैसाकरुनिप्रकाशसंचरवी॥३३॥
॥दोहरा॥ ॥जोप्रकासयेकेकरेसबजगसूरजदेव॥त्योंसबहीकेदेहमें
परमातमकोभेव॥३३॥ ॥ओवी॥ ॥जैसाकांसूर्ययेक॥सर्वजनासप्र
काशक॥तैसासर्वदेहींजीवप्रकाशभासक॥भारतायेरिती॥३३॥ ॥अ
भंग॥ ॥एकजैसाप्रकाशितो॥सर्वहिजगभास्करतो॥१॥सर्वक्षेत्रातेंक्षे
त्रज्ञ॥प्रकाशितयेकसूज्ञ॥२॥ऐकभरतवंशोत्पजा॥भारतीनृपभक्तराजा॥३॥
भक्तराजतुकाकैसा॥धनलोभ्याजैसापैसा॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥क्षेत्र
क्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा॥भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतितेपर
म्॥३४॥ ॥सम०॥ ॥हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेदक्षेत्रीहीज्ञानदृष्टिनें

॥जडत्वभूतसंस्कारसोडूंजाणतिमुक्तते॥३४॥ ॥आर्या॥ ॥तेंज्ञानच
क्षुयोगेंक्षेत्रक्षेत्रांतउभयअंतरतें॥ मोक्षहिजनप्रकृतीचाजाणतिपदपरमत्या
नअंतरतें॥३४॥ ॥दोहरा॥ ॥छेत्रऔरछेत्रग्यकेभेदलखेजुकोय॥
जीवप्रकृतिमोंछकोंजानेसुगतिजोहोय॥३४॥ ॥ओवी॥ ॥ऐसाक्षेत्र
क्षेत्रज्ञाचाभेद॥जोदेखेज्ञानचक्षुकरोनिशुध॥पंचभूतेंआणिप्रकृतिमोक्षजा
णोनिनिबंध॥तोपावेपरमगती॥३४॥ ॥अभंग॥ ॥हाक्षेत्रज्ञक्षेत्र
भेद॥तुजदर्शाऊंप्रसाद॥१॥ ज्ञानदृष्टीनेंक्षेत्रही॥दाखविलेंयेथेंपाहीं॥२॥भू
तसंसारजडत्व॥जाणेसोडोंत्यामुक्तत्व॥३॥ तुकाविनवीतोसंतां॥ऐकामागील
संमत्ता॥४॥३४॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेक्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥ ॥छ॥
॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकीअध्यायींयात्रयोदशीं॥श्रीपार्थसार
थीकर्त्ताजोवामनमनोरथीं॥१३॥ ॥अभंग॥ ॥जाहालेप्रसंगपैंतेरा॥ २१
जनार्दनमुख्यगिरा॥१॥ येथेंज्ञानआणिजड॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवाड॥२॥केलापुढें

गी० चौदाव्यास॥ऐकाठेऊनिंमानस॥३॥वदेसंजयाकुरुपती॥श्रोत्यातुकयासंगती॥ अ०
॥४॥३५॥ ॥त्रोवर्टीचेंअध्यायसाहा॥ज्ञानकांडअसेपहा॥१॥ स्फटेपापता ॥ १३
पबोध॥पदप्राप्तीचेंअसोघ॥२॥ शिष्यशिष्याचासेवक॥प्रार्थितुकयाचारंक॥
३॥ ॥इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांत्रयोदशोऽध्यायः
॥१३॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

२२

॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांत्रयोदशोऽध्यायः॥

२२

गी० श्रीगणेशायनमः॥ ॥वामनकृत॥ ॥बोलिलाप्रकृतिक्षेत्रआत्मक्षेत्रज्ञपू अ०
रुष॥ याअध्यायींप्रकृतिच्यागुणांचेभागबोलिले॥१॥ ॥अभंग॥ ॥गु १४
णउकळूऐकावा॥ऐसेंजिवावाटलें॥१॥ज्याचेंबेचाडअंतर॥दावीफेरभ्रांतिच
॥२॥ऐसेंअर्जुनाचेमनीं॥मोक्षदानीउमजे॥३॥पुसूंतेंचवांछीजोकां॥बोलेतुकृपा
वरदानी॥४॥ ॥श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञान
नांज्ञानमुत्तमम्॥यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥१॥ ॥सम०॥
॥ज्ञानांतउत्तमज्ञानथोरसांगेनतेंपुन्हा॥जेंजाणोनिमुनीसर्वसिद्धिकैवल्यपावले
॥१॥ ॥आर्या॥ ॥पुनरपिपरमज्ञानज्ञानोत्तमजेंहरीकुबुद्धीतें॥कथितों
ज्यातेंजाणुनिगेलेमुनिवर्यपरमसिद्धीतें॥१॥ ॥दोहरा॥ ॥परमजुउत्त
मग्यानसोंतोकोंदेतबताय॥ज्याहीजानिकेमुनिसबेरहेसुगतिकेपाय॥१॥
॥ओवी॥ ॥मागुतीसांगेनपरम॥ज्ञानाचेंज्ञानउत्तम॥ऋषीजेंब्रह्मजा
णोन॥येथूनसिद्धीपावले॥१॥ ॥अभंग॥ ॥ज्ञानींउत्तमतेंज्ञान
जेंस्वभाननिर्मळ॥१॥पुन्हासांगेनतेंथोर॥फोडीघोरभवबंध॥२॥मुनीस

वीजेंजाणुनी॥अनुदिनींतसर॥३॥ सिध्दीपावलेकैवल्य॥ जिणेंसाफल्यतुकय
१ चें॥४॥१॥ ॥श्लोक॥ ॥इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधर्म्यमागताः॥ स
र्गेऽपिनोपजायंतेप्रलयेनव्यथंतिच॥२॥ ॥सम०॥ ॥याचिज्ञानाश्रयें
माझेंसारूप्यादिकपावले॥होतांहीसृष्टिनव्हतीनपावतिलयींव्यथा॥२॥ ॥आ
र्या॥ ॥याचिज्ञानाधारेंठेलेमद्रूपहोउनीक्रमती॥जन्मतिसृष्टींतनतेप्रळयींपा
र्थकिधींनतेभ्रमती॥२॥ ॥दोहरा॥ ॥याहिग्यानेंसेवकोंमेरोलह्योसरूप॥प्र
लयव्यथातिनकोंनहिपरेननतेभवरूप॥२॥ ॥ओवी॥ ॥हेंज्ञानजिहींआश्रयिलें
॥माझेंसमानत्वपावले॥भवसागरींतेनआले॥नाशकाळींत्यांनाशनसे॥२॥
॥अभंग॥ ॥माझेंयाचज्ञानाश्रयें॥महदाश्रयेंत्यागुनी॥१॥पावलेसारूप्यसिद्धी॥
द्विजेसमाधीसुकाची॥२॥सृष्टिनव्हनीहोतांही॥स्थितीदेहींचिराली॥३॥लयींव्यथान
पावती॥त्यागामूर्तीतुकयाच्या॥४॥२॥ ॥श्लोक॥ ॥ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मि
न्गर्भंदधाम्यहम्॥संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत॥३॥ ॥सम०॥ १
महत्तत्त्वात्मकब्रह्मजीवत्वींमजहेतुनें॥चिदंशातेविनोंत्यांनमीतेव्हांविश्वहोतसें॥

 ॥आर्या॥ ॥माझीगर्भाधानस्थानप्रकृतीअसेचतीमाजी॥गर्भाधानकरींतोभूतां
चीहोयतेथुनीराजी॥३॥ ॥दोहरा॥ ॥ब्रह्मप्रकृतिमोजोरहेतामेंगरभठराय॥
उपजावतसबसृष्टिहोंअर्जुनचितमेंलाय॥३॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकृतिमाझेंगर्भा
धानस्थान॥तेथेंमीकरींबीजारोपण॥तेव्हांसर्वभूतांचेंजनन॥होतसेंगाभारता॥
३॥ ॥अभंग॥ ॥महत्तत्त्वात्मकब्रह्म॥तुजस्तगमसांगतों॥१॥मजहेतुनें
जीवत्वीं॥मूळतत्त्वींचाझाडा॥२॥त्यांतठेविलांचिदंश॥उरेअंशासुखभूत॥३॥वि
श्वहोतसेंमीतेव्हां॥तुकाजेव्हांयेजन्मा॥४॥३॥ ॥श्लोक॥ ॥सर्वयोनिषु
कौंतेयमूर्तयःसंभवंतियाः॥तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदःपिता॥४॥
॥सम०॥ ॥होतीदेहपितात्यांचामीदेतोंजीववीर्यजें॥ब्रह्मामहत्तत्त्वमा
तात्याच्याभूतांशाश्रोणिनें॥४॥ ॥आर्या॥ ॥सर्वहियोनीमाजीजेजेहो
तातिपांडवादेह॥त्याचीमायप्रकृतीबीजप्रदमीपितानसंदेह॥४॥ ॥दो
हरा॥ ॥जेजेमूरतहोतहैसबजोनिनमेंआय॥ तिनकोंहोहीजीवहोंमैं
हिंपिताऔरमाय॥४॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वांचेठायींकुंतीसुता॥

२ ज्याज्याव्यक्तीहोतीत्यांचीमाता ॥ प्रकृतीआणिअसेपिता ॥ बीजनिक्षेपक
र्तामी ॥ ४ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ होती देहोत्पत्तीत्यांच्या ॥ अधिकारा
चामीबाप ॥ १ ॥ जीववीर्यमीदेतोजो ॥ उपजोनिपजोरचितवेके ॥ २ ॥ ब्रह्म॥
महत्तत्वमाता ॥ कुंतीसुताऐकरे ॥ ३ ॥ त्याचाभूतांशशोणितें ॥ करीतुकयातेंउ
त्पन्न ॥ ४ ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ सत्वंरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभ
वाः ॥ निबध्नंतिमहाबाहोदेहेदेहिनमव्ययं ॥ ५ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ प्रकृ
तीचेचगुणहेसत्वआणिरजस्तम ॥ देहींबाधितिहेजीवायागुणातीतअव्य
या ॥ ५ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वरजस्तमहेगुणप्रकृतीपासोनिहोतियादेहीं ॥
बाधितिअव्ययजीवाजेणेंअपणासिमानितोदेहीं ॥ ५ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥ स
त्वरजतमगुनभयेसोहिनेंतूंमान ॥ देहमांझयाजीवकोंयेहीबाधतआन ॥ ५ ॥
॥ ओवी ॥ ॥ सत्वरजतमहेगुण ॥ जालेप्रकृतीपासोन ॥ देहासवेंदेउन ॥
मीगुणातीतअव्यय ॥ ५ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ गुणभवेंप्र २
कृतीचे ॥ उत्पत्तिचेंकारण ॥ १ ॥ सत्वआणिरजतम ॥ पुरुषोत्तम

गी० सांगतु ॥ २ ॥ देहींबाधतीहेजीवा ॥ धनवोल्हावापाप्यानें ॥ ३ ॥ गुणातीत अव्ययजो अ०
अंनीउतमजोतुकया ॥ ४ ॥ ५ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तत्रसत्वंनिर्मलत्वात्प्र ॥१४॥
काशकमनामयम् ॥ सुखसंगेनबध्नातिज्ञानसंगेनचानघ ॥ ६ ॥
॥ सम० ॥ ॥ त्यांतजेंसत्व निर्दोष निर्मलत्वेंप्रकाशक ॥ सुखेच्छा विषयज्ञानयासं
गेंयासबाधतें ॥ ६ ॥ ॥ आर्या ॥ ॥ सत्वअनामयतेथेंनिर्मळम्हणुनीअसेंप्रका
शकर ॥ ज्ञानसुखाच्यासंगींबांधितिजीवाकरोनियानिकर ॥ ६ ॥ ॥ दोहरा ॥ ॥
निर्मळऔरप्रकाशकसत्वगुणशांतिसुभाय ॥ ग्यानसंगसुखसंगसोंबाधनजीव
हिआय ॥ ६ ॥ ॥ ओवी ॥ ॥ सत्वगुणहानिर्मळ ॥ धर्मप्रकाशशीळ ॥ सुख
संगीबांधेप्रबळ ॥ ज्ञानसंगीअनघ ॥ ६ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ त्यांतनिर्दोषसत्व
जें ॥ ममतेजेंविराजित ॥ १ ॥ प्रकाशकनिर्मळत्वें ॥ नकर्तृत्वेंअहंकारें ॥ २ ॥ सुखेच्छावि
षयज्ञान ॥ सावधानयाविषयीं ॥ ३ ॥ यासीबाधनेंयासंगे ॥ तुकानलगेमगसंगीं ॥ ४ ६
॥ श्लोक ॥ ॥ रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासंगसमुद्भवम् ॥ तन्निब
ध्नातिकौंतेयकर्मसंगेनदेहिनम् ॥ ७ ॥ ॥ सम० ॥ ॥ रजतेंविषयप्री

तिनृष्णासंगासमुन्द्वें॥ बाधेयालाकरउनीकर्मेविषयसाधनें॥७॥ ॥आर्या॥
॥३॥ करिअनुरागहिनृष्णा संगापासोनिहोतिसत्वरजें॥ कर्माच्या संगींहाजीवअसब
ध्यजाणत्याचिरुजें॥७॥ ॥दोहरा॥ ॥ रजोगुणराजसरूपहेतृष्णासंगको
हेन॥करमसंगकरीजीवकोंएकेबंधनदेत॥७॥ ॥ओवी॥ ॥इच्छात्मकजा
णरजोगुण॥ होयतृष्णासंगेंकरून॥ तोबाधेकर्मसंगेंकरून॥ पुरुषातेंगाअर्जु
ना॥७॥ ॥अभंग॥ ॥ विषयप्रीतीतोचिरज॥ धरीकाजकामाचें॥१॥ तृ
ष्णासंगसमुन्द्वें॥मगभवावेंमनेच्छा॥२॥ करउनीबाधेयाला॥कष्टिकेलाजीवा
ला॥३॥ कर्मेविषयसाधनें॥तुकामनेंविटच्या॥४॥७॥ ॥श्लोक॥ ॥त
मस्त्वज्ञानजंविधिमोहनंसर्वदेहिनाम॥ प्रमदालस्यनिद्राभिस्त
न्निवध्नातिभारत॥८॥ ॥सम०॥ ॥तमआत्मत्वअज्ञानेंकरीमोहज
डभ्रम॥असावधानतानिद्राआलस्येंतमबाधते॥८॥ ॥आर्या॥ मोहकसर्व ॥३॥
हिजीवा॥अज्ञानेंहोयपांडवातमनें॥अलसप्रमादनिद्रेमाजीजीवासबांधुनीतम
नें॥८॥ ॥दोहरा॥ ॥होततमअग्यानतेंमोहतसबकोजीव॥अलसनि

गी० द्राविह्वलतादनसोबांधतहेव॥८॥ ॥ओवी॥ ॥अज्ञानीझालातमोगुण॥स अ०
र्वांमोहकरीजाण॥विस्मरणअलसनिद्रेनें॥तमबाधितसे॥८॥ ॥अभंग॥नम ॥१४॥
आत्मत्वेंअज्ञाने॥ गूढमनेंसंकल्पू॥१॥ करीमोहजडभ्रम॥चुकेवर्मज्यासाठीं॥२॥
निद्राअसावधपणीं॥ होयहानीआयुष्या॥३॥तमबाधतेंआळसें॥तुकानसेजयांत
॥४॥८॥ ॥श्लोक॥ ॥ सत्वंसुखेसंजयतिरजः कर्मणिभारत॥ज्ञा
नमावृत्यतुतमः प्रमादेसंजयत्युत॥९॥ ॥सम०॥ ॥सुखांतप्रबळेंस
त्वकर्मांतप्रबळेरज॥असावधत्वींज्ञानासवेष्टूनीप्रबळेंतम॥९॥ ॥आर्या॥ केंहि
तेंरजकर्मातेंसत्वकरीपांडवाप्रसादातें॥ ज्ञानानेंआवरुनीकरितेंपार्थातमप्रमादातें
॥९॥ ॥दोहरा॥ ॥सत्वगुणसत्वमेंबढतहेकरमरजगुनहोय॥अलसमेंयह
गुनबढेहरतग्यानसबखोय॥९॥ ॥ओवी॥ ॥सुखेंशींयोगकरीसत्वगुण॥
कर्मकरीरजोगुण॥ ज्ञानलपवीतमोगुण॥ प्रबळतमेवेष्टुनी॥९॥ ॥अभंग॥
सत्वप्रबळेसुखांत॥ येसुखांतरुचिजेंवी॥१॥ कर्मातप्रबळेरज॥ जेंविरवाजकर्मठा
॥२॥असावधानीयाज्ञाने॥ नेणेंमानेतेतमी॥३॥ तुकानसेरेजयांत॥जरींस्वयात

रूसली ॥४॥९॥ ॥श्लोक॥ ॥रजस्तमश्चाभिभूयसत्वंभवतिभारत
॥१४॥ रजः सत्वंतमश्चैवतमः सत्वंरजस्तथा॥१०॥ ॥सम०॥ ॥मोडूनिया
रजतमामबळेंसत्वभारता॥ रजसत्वनमामोडीतमसत्वरजासतें॥१०॥ आर्या
मोडुनिरजतमहोतोसत्वगुणोत्कर्षहेंमलागमतें॥ सत्वतमामोडुनियारजसत्वा
होयमोडुनीतमनें॥१०॥ ॥दोहरा॥ ॥रजगुणतमगुनमेलिकेरहतसत्वगु
नपुरी॥ रजसत्वकोंपेलेकूतमरजतेंसत्वतमदूरी॥१०॥ ॥ओवी॥ ॥रजत
मातेंपराभवून॥ सत्वगुणहोयअर्जुना॥ रजहोयसत्वतममोडोन॥ सत्वरजेसिंत
महोय॥१०॥ ॥अभंग॥ ॥रजतमासमोडोनी॥ येवादुनीसत्वांश॥१॥ त
ममोडीरजसत्वा॥ स्वकर्तृत्वादर्शवी॥२॥ तमसत्वनुरेजेव्हां॥ रजनेव्हांविस्तारे
॥३॥ येकाउंचीदोनीखांचे॥ हेतुकयाचेस्फशब्दीं॥४॥ १०॥ ॥श्लोक॥ ॥स
र्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते॥ ज्ञानंयदातदाविंद्याद्विवृद्धंस
त्वमित्युत॥११॥ ॥सम०॥ ॥सर्वेंद्रियांतदेहींयाप्रतीतीदरवीजयीं॥ ॥१४॥
आणिजेव्हांज्ञाननेव्हांजाणावेंसत्ववाढलें॥११॥ ॥आर्या॥ ॥ज्ञानप्रकाश

गी० हिकरीकरिसर्वेंद्रियगणींप्रकाशातें॥ तेव्हांतेंसत्वपहाजाणावेंवाढलेंअकाशाने॥११॥ अ०
॥दोहरा॥ ॥सवद्वारणमेंदेहकेजीवमकासकग्यान॥ तवहीबढ्योसत्वगुनअर्ज ॥१४॥
नइहतूंजान॥११॥ ॥ओवी॥ ॥सर्वेंद्रियींशरीरीं॥ प्रकाशज्ञानहोयजरी॥स
त्वगुणवाढेतरीं॥असेंहोतसे॥११॥ ॥अभंग॥ ॥सर्वदेहींहाइंद्रियीं॥ रवीजयीप्र
निबिंबे॥१॥ आणिजेव्हांज्ञाननेव्हां॥ जाणेंसत्वावाहाड॥२॥ नुकाह्मणेदेवमन॥ तेंआ
धीनसत्वाच्या॥३॥ ११॥ ॥श्लोक॥ ॥लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामश
मः स्पृहा॥ रजस्येतानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ॥१२॥ ॥सम०॥
प्रवृत्तिकर्मीआरंभलोभआणिअशांतता॥ आणिस्पृहाहेविकारविलासरजवाढतां
॥१२॥ ॥आर्या॥ ॥करवींकर्मसदांजेअशांतिलोभप्रवृत्तिसींभजतें॥ इच्छा
हीकरितबहुवृद्धिंगतजाणिजेतदारजतें॥१२॥ ॥दोहरा॥ ॥बढतरजोगुन
हिजबेनसरीरमेंआय॥ लोभकरमउदीमअसनइनतेंजमगदाय॥१२॥ ॥
॥ओवी॥ ॥विषयींलोभप्रवृत्ती॥ कर्मारंभआणिशांती॥ इच्छाभरतश्रेष्ठा
होती॥ विलासरजोगुणाचा॥१२॥ ॥अभंग॥ ॥आरंभप्रवृत्तीकर्मीं॥

धरीउर्मीचित्ताची ॥१॥ अशांतता आणि लोभ ॥ देत क्षोभ चित्तीं ॥२॥ विकार आणि
॥५॥ स्पृहा ॥ करिती महाकुचेष्टा ॥३॥ रजवाढतां विलासें ॥ तुकां पीसें सीरेना ॥४॥१२॥ ॥
॥श्लोक॥ ॥अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ॥ तमस्ये
तानि जायंते विवृद्धे कुरुनंदन ॥१३॥ ॥सम०॥ कांहीं रुचेना वर्तन
आणि असावध ॥ बरें वाईट न कळे वाढतें तमजे धवां ॥१३॥ ॥आर्या॥ ॥अ
ज्ञान अप्रवृत्ती प्रमादा अणि मोह जे धवां वाढे ॥ तेव्हां जाण सख्या तूं न मनें वृद्धी समपाव
लेगाढें ॥१३॥ ॥दोहरा॥ ॥अर्जुन तव बही करत हे तमगुन आय परकास ॥ आ
लस मोह अग्यान तें न बमन में करत विलास ॥१३॥ ॥ओवी॥ ॥अस्फूर्ति अळ
सविसर ॥ असावध मोह फार ॥ तमोगुणाचा व्यापार ॥ कुरुनंदना ॥१३॥ ॥अभंग
॥कांहीं वर्तेना न रुचे ॥ घर भुलीचें कारण ॥१॥ देह आणि असावध ॥ परिक्रोधा जाण
तो ॥२॥ न कळे बरें कीं वाईट ॥ पडे कीट आधणी ॥३॥ तमवे धवां वाटतें ॥ गुणतुका
ते निरूपी ॥४॥१३॥ ॥श्लोक॥ ॥यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति ॥

गी० देहभृत् ॥ तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥ ॥सम० अ०
॥वाढलें सत्व असतां देहधारी मरे जरीं ॥ ज्ञाते उत्तम ज्या लोकीं जाती तो जाय त्यां प्रती १४
॥१४॥ ॥आर्या॥ ॥सत्वोत्कर्षामाजी देही पावे जरीं तनू प्रळया ॥ तेव्हां पा
र्थ अमल ब्रह्मविदांच्या निपावतो निलया ॥१४॥ ॥दोहरा॥ ॥जो सत्व
गुन की प्रथमें तजे जीव निज देह ॥ तेग्यानी के लोक में जाय करे सो गेह ॥१४॥ ॥
॥ओवी॥ ॥जेव्हां उदया तें पावे सत्व ॥ तेव्हां मृत्यु पावे जीव ॥ तयां स्वर्गादि दिव
व॥ राहवया प्राप्त होय ॥१४॥ ॥अभंग॥ ॥जन्म भक्तियोगें रंगे ॥ घडती
तीर्थव्रतें सांग ॥ सत्वगुण उत्साहागें ॥ जरी वाढे अर्जुना ॥१॥ त्याच भावें अंतका
ळीं ॥ सावधान हृत्कमळीं ॥ स्मरे शेनिया वनमाळी ॥ देह जरीं सोडील ॥२॥ तरीं श्रेष्ठ
ज्ञाते लोक ॥ जे कां पावती कौतुक ॥ तेथें पावे हा सात्विक ॥ जेवीं बाळक पित्यापें ॥३॥
तया प्राप्त क्षिपदा भोगी ॥ कोणी उपद्रवविना स्वर्गीं ॥ जरीं स्वेच्छा भूमी लागीं ॥ आल्यात
रीं तुका तो ॥४॥१४॥ ॥श्लोक॥ ॥रजसि प्रलयं गत्वा कर्मसंगि
षु जायते ॥ तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥१५॥ ॥

।।६।। ।।सम०।। ।।रजोवृध्दींतजो मेलाकर्मठांमाजिजन्मतो।। तमोवृध्दींत मेलातो मूढ
योनींतजन्मतो।।१५।। ।।आर्या।। घेजन्मकर्मठांईप्राणीकुंनी रूताविवृ
धरजें।।नमवृध्दींतमरेंजो तिर्यग्योनींतजन्म घेनरजें।।१५।। ।।दोहरा।। ।।
रजोगुनमेंतजीप्रानकों करमबाधनग्रहजाय।।तमगुणमेंजो मरनहें पसून माझे
मगताय।।१५।। ।।ओवी।। ।।रजोगुणांतमरिजे।।तरीमनुष्यामाजिजन्मि
जे।।तमोगुणीदेह सांडिजे।। तरीहोइजेवृक्षादिक।।१५।। ।।अभंग।। ।।
सोसकेलाजन्मवरी।। रजुपोसिलाशरीरीं।। सेवटींतोदेहधारी।। मरेजरीवासने।।१
त्यासपुन्हातोचिहांट।।जेथेंवसतीकर्मठ।।तेथेंउपजोनीधोपट।। मार्गसाधीमाघी
क।।२।।आतांपरपिडापरनिंदा।। परघातींजीवसदां।।तमोवृध्दींतमानदा।।जरीं
मेलाप्राणीया।।३।।तऱ्हींजन्मेमुढयोनीं।।स्थावरपाथरकाननीं।।मगतुकयानय
नीं।।नयानदिसेकल्यांतीं।।४।। ।।श्लोक।। ।।कर्मणःसुकृतस्याहुः
सात्विकंनिर्मलंफलम्।।रजसस्तुफलंदुःखमज्ञानंतमसःफलं ।।६
म्।।१६।। ।।सम०।। ।।वेदोक्तपुण्यकर्माचेंफळनिर्मळ सात्विक।।र

गी० जाचेंफळतोंदुःखतमाचेंफळअज्ञान।।१६।। ।।आर्या।। ।।फळउत्तमकर्मा अ०
चेंनिर्मळसात्विकसुखासिजेंफळतें।।फळअज्ञानतमाचेंदुःखरजाचेंहिबोलती १४
फळतें।।१६।। ।।दोहरा।। ।।सुकृतकरमनेंहोतहै सात्विकफलअतिसुछ।।
रजोगुनकोंफलदुःखहैतमअग्यानफलतुछ।।१६।। ।।ओवी।। ।।कर्मकरी
सांगसकळ।।सात्विकसुध्दत्याचेंफळ।।रजोगुणांतदुःखकेवळ।। अज्ञानतमा
पासुनी।।१६।। ।।अभंग।। ।।पैंगानिधानकवचरिपु।। नगराग्रजास्त
धावपु।।हीहीगुणीकुळदीपु।। मजसात्विकआवडे।।१।।फळनिर्मळसत्वाला
।।वेदज्जेंकाहींबोलिला।।पुण्यमार्गउजळिला।।दुजाभानुहोउनी।।२।।रजाचेंफ
ळतेंदुःख।।जरीरुचीनेघेसुख।।इंद्रियविषयींअसुख।।आठउनीमगरडे।।३।।
उघडेतमाचेंखापर।।अज्ञानाचाशिरोभार।।तेंचिफळज्याअपार।।बोधीतुका
नायके।।४।।१६।। ।।श्लोक।। ।।सत्वात्संजायतेज्ञानंरजसोलोभ
एवच।।प्रमादमोहौतमसोभवतोऽज्ञानमेवच।।१७।। ।।सम०
।। ।।होतेंसत्वास्तवज्ञान होतोलोभरजास्तव।। असावधत्वअज्ञा

७

नअविवेकतमास्तव॥१७॥ ॥आर्या॥ ॥लोभरजापासूनितोसत्ता
पासोनिहोनसेज्ञान॥ प्रसवेहितमोगुणतोपार्थामोह प्रमादअज्ञान॥१७॥
॥दोहरा॥ ॥लोभरजोगुननेंभयोसत्वगुणतेंहोंग्यान॥तमगुनतेंबिकल
तामोहऔरअग्यान॥१७॥ ॥ओवी॥ ॥सत्वगुणेंहोयज्ञान॥लोभरजो
गुणेंकरुन॥ विस्मरण मोहअज्ञान॥हेंहोयतमोगुणास्तव॥१७॥ ॥अभं
ग॥ ॥सत्वगुणेंज्ञानवाढे॥वेदशास्त्रकळेपुढें॥बुधीमोहेनासद्ढें॥जरिमू
ढेंवेष्टिला॥१॥रजोगुणवृधीअंत॥पैगाइंद्रियेंअघात॥पाठीवाजतांधांवत॥
अविवेकतरूच्छायें॥ २॥ आतांतमाचेंसार्थक॥मूळअसावाधावक॥पुढें
अज्ञानपाक॥पाहुनचालेत्यापाठी॥३॥मूर्खपणानेंवेतन॥ प्राणसांडीतेघेउ
न॥सहजतुकयासमान॥करूंह्मणतांनष्टले॥४॥१७॥ ॥श्लोक॥
॥ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः॥जघन्यगुणवृत्तिस्था
अधोगच्छंतितामसाः॥१८॥ ॥सम०॥ ॥सत्वेंऊर्ध्वगतीजा ७
तीमध्येराहतिराजस॥जेनिंद्यगुणवृत्तींततामसांत्यांअधोगती॥१८॥

गी० ॥आर्या॥ ॥उत्तमलोकाजातोसत्वगुणीकरूनिदोषनिःपात॥मध्येंराज अ०
सअसतीजेनमवृत्तिस्थत्यांअधःपात॥१८॥ ॥दोहरा॥ ॥सात्विकऊ १४
चोजातहैराजसमध्यमलोक॥तामसजातअधोगतीपावतबहुविधसोक॥
१८॥ ॥ओवी॥ ॥सत्वीराहिलेजातीस्वर्गास॥मनुष्यलोकींराहेराजस॥
अधःपतनपावतीतामस॥नीचगुणीजेराहिले॥१८॥ ॥अभंग॥ ॥सत्व
गुणेंनरवेदुर्या॥ऊर्ध्वगतीसाधुवर्या॥जासमार्गदेतोसूर्या॥मगयमतोकिती
॥१॥आतांयेथेंभूलोकांत॥देहधरणेंअंतवंत॥येथेंउपडेपडेजीविन॥ पेघान
कीरजाचें॥२॥आतांतिसराजोतसु॥ किंवास्वज्ञानीचाधूसु॥ ज्याचाक्रोधवाहे
यसु॥नीचवृत्तीपाहुनी॥३॥तामसलिंगाअधोगती॥कधींनपावेस्फगती॥नयें
तुकयासंगती॥ फिरेजन्हींचौऱ्यांशी॥४॥१८॥ ॥श्लोक॥ ॥नान्यंगु
णेभ्यःकर्तारंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति॥गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधि
गच्छति॥१९॥ ॥सम०॥ ॥कर्तागुणावीणनसेद्रष्टापाहेअसेंज
यीं॥ स्वात्मागुणातीतपाहेसोपावेमत्स्वरूपता॥१९॥ ॥आर्या॥

॥कर्त्तागुणाहुनिदुजानाहींहेंपाहाणारजोपाहे॥ निर्गुणआत्माजाणुनिपावेम
८ द्भावजाणबापाहे॥१९॥ ॥दोहरा॥ ॥गुणहिकोकरतारहोंजानेग्यानीकोय
॥मोहिलखेगुनकेपरेमोमेलिनजाहोय॥१९॥ ॥ओवी॥ ॥गुणाहूनिआ
णीकनाहींकर्त्ता॥असेंपाहेजोतत्वता॥ तोपावेमत्स्वरूपता॥ द्रष्टाअसोनी॥
१९॥ ॥अभंग॥ ॥कर्ताकार्यकारणाचा॥ गुणावीणठावत्याचा॥
नसऐशीमाझीवाचा॥सत्यमानीअर्जुना॥१॥ दृश्यदर्शनातद्रष्टा॥ आहेत्रिपु
टीप्रतिष्ठा॥पाहेऐसेजरीश्रेष्ठा॥नलगेकाहींपुसणें॥२॥ त्यात्मागुणातीतपा
हे॥तोंचपावेमद्रूपहें॥येथेंतुकानिःसंदेहे॥गुणातीतलेखावा॥३॥ १९॥
॥श्लोक॥ ॥गुणानेतानतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान्॥जन्ममृत्यु
जरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते॥२०॥ ॥सम०॥ ॥लंघूनित्रिगुण
हेआणिसंस्कारतनुसंभव॥जन्ममृत्युजरादुःखावेगकामुक्तिभोगिनो॥२०
॥आर्या॥ ॥देहोद्भवत्रिगुणहेलंघोनीजायजोसख्यादेही॥जन्मज ८
रामृतिदुःखेंमुक्तब्रह्मचिस्थितीतनादेहीं॥२०॥ ॥दोहरा॥ ॥देहक

गी० रनहैतीनगुनतिनकोंदेइजोत्याग॥जननमरनदुखसोंरहेसुगतिकोपाग॥२०॥ अ०
॥ओवी॥ ॥देहींजेजालेतीनगुण॥त्यादेहींअतिक्रमून॥जन्ममृत्यु १४
जरादुःखापासून॥सुटोनमोक्षातेंभोगिती॥२०॥ ॥अभंग॥ ॥उल्लं
घुनीगुणवाटा॥ स्थितीअन्यत्रस्फटा॥ संस्कारतनूपटा॥माजिरंगजोदिसे
॥१॥जन्ममृत्युजरादुःखा॥जोवेगळास्वात्मसुखा॥ भोगीमुक्तीचियासुखा
॥ चिरंतनएकाग्र॥२॥ऐसादेववदेवाणी॥येरेंपरिसूनीश्रवणी॥उल्हासला
गांडिवपाणी॥ पुसेआवडीधरूनियां॥३॥सत्यस्फरत्रगुणपर॥कायतया
चेंअंतर॥तुकावदलासादर॥श्रोतींचित्तठेवावें॥४॥२०॥ ॥श्लोक॥
॥अर्जुनउवाच॥ ॥कैर्लिंगैस्त्रीनूगुणानेतानतीतोभवतिप्रभो॥कि
माचारःकथंचैतांस्त्रीनूगुणानतिवर्तते॥२१॥ ॥सम०॥ ॥कोण्हा
चिन्हींतींगुणातेंहाअतिक्रमितोहरी॥ कसाआचारतोकैसावर्ततोयांसलंघु
नी॥२१॥ ॥आर्या॥ ॥उल्लंघुनीगुणातेंमाधवरायामुनीकसाअस
तो॥त्याचाआचारकसाकोण्याचिन्हेंकरोनितोवसतो॥२१॥ ॥दोहरा॥

॥जिनलाहोनीनगुनताकोंलछनकौन॥कैसोताकोंआचरनतुमनैसोंजकहोन
९ ॥२१॥ ॥ओवी॥ ॥अर्जुनह्मणेश्रीकृष्णा॥कवणेंलक्षणींत्रिगुणा॥उ
ल्लंघिलेंसेंजाणिजेयाजना॥कायत्याचाआचारवर्ततसे॥२१॥ ॥अभंग॥
॥वदेअर्जुनगोकुळपाळा॥ऐकवसुदेवाच्यावाळा॥कोठेंयाचिन्हाचामेळ
॥जोवोतलासंतत॥१॥त्रिगुणांसउल्लंघुन॥तेव्हांतेंकमीसाधन॥बोलेहरीसा
वधान॥असाआचारतोकैसा॥२॥यासीलंघुनीवर्नतो॥स्थितीकोणत्या
नांदतो॥तुकाप्रपंचींवागतो॥कैसावदसीनिराका॥३॥ २१॥ ॥श्लो
क॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोहमेवचपांडव
॥नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति॥२२॥ ॥सम०॥
॥जाणेंप्रकाशप्रवृत्तिमोहसत्वादिलक्षणें॥प्रवृत्तिकर्मैनद्वेषीनिवृत्तेंजोअपे
क्षिना॥२२॥ ॥आर्या॥ ॥पार्थाप्रकाशआणिप्रवृत्तिमोहप्रवृत्तहेंअ
सतां॥नद्वेषितनोयोगीइच्छीनाहींप्रवृत्तहेनसतां॥२२॥ ॥दोहरा॥ ॥मो ९
हग्यानऔरकरमकोंजोजानतहियमाह॥बिनपाहेचाहेनहलेहिदुखपावेनाह

गी० ॥२२॥ ॥ओवी॥ ॥प्रकाशप्रवृत्तिजाणें॥सत्वादिमोहलक्षणें॥प्रवृत्तिक अ०
र्मांचेनिगुणें॥कर्मेंद्विषनसेजया॥२२॥ ॥अभंग॥ ॥बोलेमेघवर्णकां १४
ती॥मेघगंभीरगीरेप्रती॥एकेमेघवाहनमूर्त्ति॥श्रोत्रमेघचातक॥१॥जेणेंप्र
काशेंप्रवृत्ति॥मोहसत्वादिकास्थिती॥जीलक्षणेंधरीमती॥प्रवृत्तिकर्मनिद्वे
ष॥२॥निवृत्तितेअपेक्षिना॥ऐशीनिश्चळकल्पना॥तुकाह्मणेमगअर्जुना॥
पुन्हाबोलेगोविंद॥३॥ २२॥ ॥श्लोक॥ ॥उदासीनवदासीनोगुणैर्यो
नविचाल्यते॥गुणावर्तंतइत्येवंयोऽवतिष्ठतिनेंगते॥२३॥ ॥सम०॥
॥असेउदासीनअसानव्हेचंचळजोगुणीं॥गुणवर्ततिहेऐसेपाहेकाहींनजोक
री॥२३॥ ॥आर्या॥ ॥वसतउदासीनजसाहोयगुणेंकरुनियांनचंचळतो॥
गुणवर्ततिहेऐसेंजाणुनिराहेकधींनजोचळतो॥२३॥ ॥दोहरा॥ ॥उदासी
नबेठोरहेसुखदुखचपलनहोय॥गुणसबकारजकरतजोजानेसोलोय॥२३॥
॥ओवी॥ ॥उदासिनापरीजोराहात॥कर्मचिंचळनहोत॥असेहेगुणवर्त
त॥काहींकाजनकरी॥२३॥ ॥अभंग॥ ॥त्रिभुवनवैभवास॥घेउनिद्वां

करगृहास॥ अपूर्वआलातरीत्रास॥ तोउदासयानांवें॥१॥ त्रितापांकितपीडे॥
१० ऋतुदेतांनभाकडे॥ नयेचांचल्यल्यापडे॥ जोकांजाला निश्चळू॥२॥ गुणवर्तेनि
हेऐसे॥ हेकेंनधरीमानसें॥ स्वतांकर्तव्यतानसे॥ काहींनकरीयालागी॥३॥
कडकडाटेंगेलावारा॥ रुखनवंचेसांडुनथारा॥ किंवामेरुपांडुकुमरा॥ काय
लेखीनोतुका॥४॥ २३॥ ॥श्लोक॥ ॥समदुःखसुखःस्वस्थःस
मलोष्टाश्मकांचनः॥ तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः॥
२४॥ ॥सम०॥ ॥प्रियाप्रियसुखेंदुःखेंस्वनिंदास्तुतिहीसम॥ आत्म
निष्ठजयातुल्यभेंडाधोंडासुवर्णहि॥२४॥ ॥आर्या॥ ॥देंकुळधोंडासोनें
समज्यानिंदास्तुतीहिज्यासमती॥ प्रियअप्रियसुखदुःखहिसमज्याजोस्वस्थ
धीरसरसमती॥२४॥ ॥दोहरा॥ ॥सुखदुःखकोंसमगमेकांचनमा
ठीभाय॥ प्रियअप्रीयकोंतुल्यगिनेंस्तुतिनिंदाएकभाय॥२४॥ ॥ओवी॥
॥स्तुतिनिंदामानापमान॥ समानआत्मनिष्ठताध्यान॥ ज्यासुवर्णमृत्तिका १०
समान॥ भासतसेज्ञानियां॥२४॥ ॥अभंग॥ ॥नप्रियआलीया

गी० संतोषे॥ अप्रियांतनयेरोषे॥ सुखदुःखादि विशेषें॥ येकसुखेंजोसेवी॥१॥ अ०
कोणीनिंदिलावंदीला॥ प्राप्तदृष्टेंकेनातयाला॥ कोठेंरुसलाफुगला॥ ऐसेगुण ॥१४॥
जोनेघे॥२॥ स्वात्मनिष्ठेनेंनसोडी॥ ध्रुवतपात्रिदशकोडि॥ छळितांभक्तिनतो
सोडी॥ मधुवनींमनोहर॥३॥ भेंडाधोंडाकींसुवर्ण॥ परिक्षूनेणेवर्णावर्ण॥ तो
गाजालाजरींअवर्ण॥ तुकातरींमत्प्रीय॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥ ॥मानाप
मानयोस्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्षयोः॥ सर्वारंभपरित्यागीगुणाती
तःसउच्यते॥२५॥ ॥सम०॥ ॥मानापमानीं शत्रुंचामित्रांचापक्षही
सम॥ आरंभसर्वहीटाकीतोगुणातीतबोलिजे॥२५॥ ॥आर्या॥ ॥स
र्वारंभत्यागीज्यालारिपुमित्रपक्षहीसमान॥ म्हणतिगुणातीततयाज्यासअसे
तुल्यमानअपमान॥२५॥ ॥दोहरा॥ ॥तुल्यमानअपमानओरमित्र
शत्रुसमाजाय॥ सबआरंभकोंतजेगुणातीतकहेताय॥२५॥ ॥ओवी॥
॥तुल्यमानापमान॥ मित्रारिपक्षींसमान॥ आरंभसर्वटाकून॥ गुणातीतअसे
॥२५॥ ॥अभंग॥ ॥मानअपमानींशत्रुसन्निधानीं॥ मित्रान्च्याभूव

नींसारीखाजो ॥१॥ हूय पक्षीं समतपे भानूतम ॥ नैसान विषमजालाकोणा ॥
॥११॥ ॥२॥ आरंभ सर्वहीटाकी तोनपाही ॥ मन निःसंदेही एकविध ॥३॥ पार्थागुणा
तीन नोचि बोलिजेन ॥ ऐसीजे थेंख्यात तुक्यासम ॥४॥२५॥ ॥श्लोक॥
मांच यो ऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ॥ सगुणान् समतीत्यैता
न्ब्रह्मभूयायकल्पते ॥२६॥ ॥सम०॥ ॥मातें अव्यभिचारेंजो भ
क्तियोगेंउपासितो ॥ तो त्रिहे गुण लंघूनी ब्रह्मत्वायोग्य होतसे ॥२६॥ आर्या
॥ सेवी मातें पार्था अव्यभिचारी धरोनि भावानें ॥ त्रिगुणानेंउल्लंघुनि पावेतो ब्र
ह्मरूप भावातें ॥२६॥ ॥दोहरा॥ ॥मोकोंजो दृढ भगति सों सेवत चितके
चाय ॥ सो तीनो गुनकों लहेर है ब्रह्मकोपाय ॥२६॥ ॥ओवी॥ ॥अव्य
भिचारी भक्ति करून ॥ भक्तियोगेंउपासून ॥ तिन्ही गुणातें लंघून ॥ ब्रह्मींजात
से ॥२६॥ ॥अभंग॥ ॥मानें अव्यभिचारें सेवीजो आदरें ॥ पतिव्रता स
रिपतीसवें ॥१॥ भक्ती योगें पूर्णउपासी तो खुण ॥ सांग तो तु जगुण उल्लंघिनो ॥२॥ ॥११॥
ब्रह्मत्वास योग्यजाला महद्भाग्य ॥ होईल आरोग्य शनैः शनै ॥३॥ हेहींनको

गी० ज्यालारसरूपें वोनला ॥ वेघु तो गांजला तुकारामु ॥४॥२६॥ ॥श्लोक॥ अ०
ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्य च ॥ शाश्वतस्य च धर्मस्य ॥१४॥
सुखस्यैकांतिकस्य च ॥२७॥ ॥सम०॥ ॥वेदाची नित्य मोक्षां
ची धर्म शाश्वतयाचिही ॥ एकांतसुखयाचीही प्रतिष्ठा मीच केवळ ॥२७॥ ॥
॥आर्या॥ ॥अविनाशी मोक्ष हि शाश्वतजो धर्म आणिजो निगम ॥ निश्चि
तसुखजें त्याचा आश्रय मी भक्तिनेंच मीसुगम ॥२७॥ ॥दोहरा॥ ॥अ
र्जुन होंही ब्रह्महों मुगति जुमेरोरूप ॥ होअविनाशी धरमहों आनंदपरम अनू
प ॥२७॥ ॥ओवी॥ ॥वेदांनें आणि मोक्षांचे ॥ शाश्वत धर्माचें ॥ एकांत
सुखाचें ॥ प्रतिष्ठा सोहळा सुखर ॥२७॥ ॥अभंग॥ ॥ऐके सव्यसाची
नित्य जें वेदाची ॥ साक्षीने मोक्षाची संपदागा ॥१॥ धर्मजो आपुलाचहूं वर्णीआ
ला ॥ याचीया पावला शाश्वतासी ॥२॥ येकांत सुखास मीजगन्निवास ॥ प्रति
ष्ठा तयासकेवळगा ॥३॥ मीचहोय ऐसें धरावें मानसें ॥ तुका अनयासें उद्धर
ला ॥४॥२७॥ ॥इति श्रीमद्भागवद्गीता० ॥ गुणत्रयविभागयोगो

॥१२॥

नामचतुर्दशो ऽध्याय॥१४॥ ॥वामन॥ ॥इतिटीकासमश्लोकी अध्या
यींयाचतुर्दशीं॥ श्रीपार्थसारथीकर्ताजोवामनमनोरथी॥१४॥ अभंग॥
॥ऐसीहेस्कगीतासाधकाचीमाता॥ मजवाटेदुहिताश्रीहरीची॥१॥ स्कभद्रेहो
नियांअधिकामानया॥ कांजेव्यापूनीयांउरलीअसे॥२॥ तिचाअभिमन्यु
इचाबोधमन्यु॥ पतनजघन्युमानीहरी॥३॥ भाग्यांचासपूरपांडुजाचतुर॥
निवेदीअस्करकुळकाळा॥४॥ जालेआध्येचवदागुणातीतवादा॥ सांगूनीसं
वादानेमीतुका॥५॥१४॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांचतुर्दशोऽध्यायः॥१४॥ ॥

॥१२॥